

ПРОСВЈЕТА.

ЛИСТ ЗА ЦРКВУ, ШКОЛУ И ПОУКУ.

УРЕЂУЈЕ Ј. СУНДЕЧИЋ.

СВЕСКА

XII.

Илази почетком свакога мјесеца од 2—2½ табака. — Цијена је у Црној Гори фор. 2; а изван ње фор. 3. — Рукописи се не враћају, а предлате се шаљу високопречасној консисторији Митрополије цетињске. — Сва писма и Новине у замјену, шаљу се на уредника у Котор (Cattaro). Писма пак треба да буду франкирана и власторучнијем потписом утврђена ради знања од кога долазе; ма и не било потписа на дописима. — Предплаћа се на сву годину или на по године.

ГОДИНА

I.

ГРЧКО-СЛОВЕНСКИ СВИЈЕТ, ЊЕГОВИ СASTAVНИ ЕТНОГРАФСКИ ЕЛЕМЕНТИ И КУЛТУРНО-ИСТОРИЈСКИ ПОЗИВ С ГЛЕДИШТА НЕКИХ СЛОВЕНСКИХ

НАЦИОНАЛНА

Библиотека

Написао:
Лазар Т. Перовић.

BIBLIOTEKA
CRNE GORE

ски, кар. пр. Р. и Евр. стр. 238.) Све су ове особине удариле особито печат на све стране живога западног народа. Историја нам говори, да су се варварски народи, који колебаше римску империју и подриваше њено свјетско господство, јако утврдили у западној вијему на западу Јевропе, у земљама, које су заузеле, усвојили римску просвјету и отпочели државни живот. Под упливом римских државних начела и папског хришћанства, они су раскрили оне црте свог духовног живота, које су имали у етнографском одношају, развили су до високог степена своју оригиналну културу и постали познати под именом „римско-ћерманског“ свијета. Култура, израђена тим свијетом, данас је достигла кулминантну тачку, застава се јевропске цивилизације поносно вије по читавом свијету, — са свим је природно, што су западни, па и многи руски научењаци убијеђени: да се ништа не може уздићи над запад-

У до хришћанској и хришћанској периоди римска се држава строго дијелила на двије половине: источну и западну, а насељење и једне и друге било је различито, са особитим својим карактером и правцем живота и рада, разумије се, да им је и просвјета била са свим различна. „Осим разноликости племена, још су три историјске особине дале особити карактер свему развићу просвјете на западу: особита форма, преко које је проникло тамо хришћанство; особити облик, у ком је прешло к њему образовање старог класичког свијета и, најзад, особити елементи, из којих се сформисала у њ' државност.“ (Кирјев-

но-јевропском културом и срећан је тај народ, који потпуно усвоји ту цивилизацију, једном рјечи држе је за идеал општечовјечанске културе. Но, осим тога, што западно-јевропску културу могу узети други народи не као живу силу, која буди унутрашњи дух човјечији, већ као готови плод туђега живота — ми морамо примјетити следеће: не гледајући на дуговјековна старања Запада, да потчини себи Исток у религиозном и културном погледу, источни су народи, поред својих тешких политичких околности, остали вјерни и првобитној форми православља, када су прешли у хришћанство и оним начелима, помоћу којих се развио њихов духовни живот. Ваљда до те еказациони покрет изиша из источне народе, поред свега усиљавања и фанатизма, којим се вршио тај покрет, није могао претворити те народе у своје тијело и крв. Исток стоји одвојено од Запада, имајући и особиту своју религију, своје нарави и обичаје, свој особити карактер политичког и друштвеног живота. И само те незгоде Запада у овом погледу јасно говоре за самобитно развиће источних народа, те зато и питање о будућој култури грчко-словенског свијета јавља се насušним и неопходним. Па зато су и узели на себе задаћу прваци словенски, који олако привукују к себи симпатије свију оних, што симпатишу опште — словенским интересима и интересима право-

славно-источне цркве. Ти се словенски трудбеници, познати под општим именом „Словенофила,“ могу назвати апостолима словенске идеје, продужаваоцима оне свете радње, којој су темељ положили св. браћа Кирил и Методије. Од њих су најпознатији: Хомјаков, Кирјевски, Самарин, Штур, Аксаков, Даниловски и др., нарочито Хомјаков, који први отпоче своју словенску проповијед, указавши у својој познатој пјесми „Орлу“ на будуће ослобођење Русије у словенској фамилији. — Али што је то грчко-словенски свијет и какав му је етнографски састав?

Обично под грчко-словенски свијетом разумију се словенска племена с једне и Грци с друге стране. Но како та два народа, који, како изгледа, не налазе међу собом јединства у происхођењу, могу да склопе један свијет? — И не говорећи о заједничком произилажењу из једног аријског племена, Грци и Словени треба да престављају једну најтјешње везану и нераздвојну цјелину, јер су и сви Словени приближно у једно вријеме примили хришћанство из Грчке, у првину су имали за руководиоце Грке, уређивали су свој државни живот по грчком угледу, који бјеше тек у зачећу, усвојили су византијско образовање и т. д. Са свим је наравно, да је и силни печат византизма протегао се на све стране словенског живота. Из историје знамо, да се никада везе између Грка и Словена нијесу

прекидале, јер су јаче биле од крвног родства, те су и спајале та племена. Ово је обична тачка гледишта у обиму појма грчко-словенског свијета. — Слоvenesофили, пак, шире још даље тај појам. Шта више неки прибрављају овдје и народе, што нијесу аријског корјена, на пр. Араше и друге православне Семите и Ромуне. Овдје додају и Мацаре, бар у толико, што их спајају у опште-словенску везу.

Словени се уопште дијеле на сљедећа племена: Русе, Бугаре, Србо-Хрвате, Словенце, Словаке, Чехо-Моравце, Горње и Доње — Лужичке Србе и Пољаке; а уопште је примљено дијелити све Словене на југо-источне и западне. Првима се односе: Руси, Бугари, Србо-Хрвати и Словенци, а западним сва остала племена. Словена има преко 100 милиона, говоре на осам нарјечија, а будући раздијељени на разна племена и дошав до сазнања своје племенске индивидуалности, почели су се развијати на својем племенском земљишту у нади, да на њему припреме и своју будућност. Пита се: каква је та будућност? какав је културно-историјски позив грчко-словенског свијета по плану раније указаних Словенофила? — Прије него ријешимо ово питање, ми се морамо рачунати с погледом неких руских научењака и готово са свима западно јевропским, т. ј. да се Словени и не морају унишати, да створе своју особиту културу, јер баш с њом упоредо стоји сада расцвјетана

романо-ђерманска, на коју су упућена сва старања других народа. Овдје се и крије она погрјешка, што романо-ђерманску цивилизацију држе за идеал опште-човјечанске, премда је никако не треба узети као идеал, бар за то не, што она за све западне народе не може се ни у каквом погледу назвати корисном. А како ће она усрећити народе, што нијесу сродни западњацима у интелектуалном одношају? Ма како значајна била цивилизација којег било народа, ипак се не може назвати опште-човјечанском, јер у појам посљедњи, као општи, улазе сви поједини.

Не треба нам напоменути, да Словени преставаљају собом културно-историјски тип, који се разликује од других типова, па, ипак, сви посљедњи имали своју индивидуалност и своју историју. Словени морају имати. Даниловски износи пет тачака, којима објашњава питање: ко се може узети за културно-историјски тип и при каквим околностима? I. „Свако племе, или фамилија народа, која се карактерише особитим језиком или групом довољно сродних међу собом језика, саставља самобитни културни тип. II Ради зачећа и развића цивилизације, која је својствена том типу, треба, да се народи, што му припадају, користе политичком самосталношћу. III. Начела цивилизације једног културно-историјског типа не предају се народима другог типа. — Сваки је тип израђује за себе, при мање вишем упливу туђих

цивилизација, које му предходе, или једновремено с њим теку. IV. Ако су разнолики етнографски елементи неког типа, то и цивилизација се његова може богато и разноврсно усавршавати. V. Ток развића културно-историјских типова најбоље се упоређује с оним дугољетним једноплодним растењима, у којима је период раста неодређено трајан, али период цвјетања и сазријевања односно кратак и укида једном на свагда њихову животну силу“ (Русија и Јевропа стр. 94).

Без сваке сумње, могу се и Словени без икаквих препрека подвести под ова правила, значи — Словенство мора развити особиту цивилизацију, а може се у томе користити плодовима романо-ђерманске цивилизације. Иако, у колико тај зајам не буде противурјечео његовим духовним силама и не буде задржавао природни ток његовог самосталног развића. Не може се казати, да се романо-ђерманска цивилизација развила савршено самобитно. Она се у свом развићу користила плодовима других цивилизација, што су се раније развиле. Шта више „Словенски су народи имали непосредни додир у историји Јевропе и унијели су своју дозу уплива у њену политичку судбину..... У историји литературе тог племена постоје факта, да су Словенски елементи примали учашће у покрету јевропских идеја, па шта више и факта са свим самосталног рада, који су имали велики

значај у историји цивилизације“ (Пипин у Милера, стр. 2).

Што Словени до скоро нијесу могли да ураде за своје национално развиће, то се лако објашњује тим, што се многа словенска племена за дуго нијесу користила политичком самосталношћу, као што је нека племена и данас немају. У оно вријеме, кад је готово цио Запад био просвијећен хришћанством и почео се купити у различите државне масе, — словенска племена налазила су се у дивљем стању и била су сва етнографски распарчана. Наравно, нијесу могли очувати своју самосталност, пошто су се приређивали с развијенијим народом у културном одношају; а о узајамном отпору према непријатељима, при разноликости и несавјесном одношају словенских племена међу собом, није могло бити ни ријечи. Словени по ријечима Масура, дијелили су се на много врста, које су се међу собом цијепале и имале свака свог кнеза. Врло карактеристично тврди то и Абу-Обеид-Аљ-Бекри: „Словенски је народ у толико силан и страшан, да, кад не би био раздијељен на много покољења и племена, — нико му на свијету не би могао пркосити.“ (Повјести Макушева о постанку и обичајима слов. стр. 145). И заиста ми видимо, да су у разне историјске моменте нека словенска племена побједоносно очувала своју слободу од многобројних непријатеља и слила се у једну јаку држав-

ну цјелину; као на пр: Срби, Бугари и др. Па и Руси су платили за своју несугласицу двовјековним татарским ропством, а кад су се, сачувавши самобитна начела старих Словена, сјединили у један државни организам, тада су достигли виши степен политичке силе. „Као што је Бог из крајњих невоља уздигао руску земљу и, упутивши је к јединству, дао јој моћ, тако, може бити, преродиће и обновити тешким задатком и остале Словене“ (Гиљфердинг, II. свеска, стр. 7). За нас је важно то, што ма да се ова или она племена словенска налазе под јармом туђих народности, ипак нијесу изгубила своју духовну самобитност, нијесу се лишила свог словенског самосазнања. Историја је јужних Срба „јасан доказ, да је данас у словенском племену силна мисао о народности, да је силна тежња к унутрашњој самобитности, да је јака потреба за развићем. Ко би могао и помислити, да ће том мишљу и тежњом овладати шака људи, чисто островце словенско, међу Њемцима, која заборави своју словенску браћу и сопствену историју, памтећи тек свој језик и своје пјесме!“ (Гиљфердинг, II. свеска, стр. 41). То им, додаћемо ми, и даје право на самосталан живот и развиће духовних особина. У опште могли бисмо овако закључити: ако Словени нијесу кадри да створе самосталну културу, неће је ни створити и маште врућих словенских патриота остаће

као маште благотворних осјећаја — *ria desideria*; а ако су они кадри — то им ништа на свијету не може сметати у том одношају.

Да се реалише дјело развића словенског, као културно-историјског типа, неопходно је потребно, да се сви Словени користе политичком самосталношћу и саставе: или јаку федерацију с Русијом на челу, или да се слију с посљедњом у један државни организам. И једно и друго мишљење заступају врло солидни авторитети из средине словенофила. Мисао о уједињењу Словена занимала је још Петра Великог, а сада има најопредјеленији план. Горко искуство мораће показе Словенима велики значај њихова јединства, сав недовољни живот разједињења. „Српска идеја“ као и у доба наше старе борбе с азијатским непријатељима, пружи прилика, да се убиједимо у томе: како је непријатно, изражавајући се ријечима летописа „особъ брань творити,“ до каквог би степена потребан био узајамни једновремени покрет цијеле велике фамилије“ (Милер, Словенство и Јевропа, увод, стр. 1.) „По етнографским условима Словени заиста треба да саставе федерацију, но та федерација морала би обухватати све земље и народе од Јадранског мора, до Тихог Океана, од Ледног Океана до Архипелага. Саодговорно овим условима, а такође сагласно и с фактима историје и с политичким положајем у непосредном сусјед-

ству силним романо-ђерманским свијетом, федерација би та требала да буде најтјешња, под руководством и хегемонијом уједињене и моћне руске државе“ (Данил. Русија и Јевропа, стр. 385). Таквим начином један из најугледнијих словенофила не ограничава словенску федерацију само на Словене, а држи за неопходност прибројити овдје и друге народности. Таква веза „могла би стати на пут свима бурама и незгодама и мирно ићи путем самобитног развића у јеку својих народних сила и при најсретнијој узајамности разноликих родствених стихија, које га склапају, чинећи тим, саодговорно свом етнографском частаву, религиозној просвјети и историјском васпитању, особити културно-историјски центар“ (Данил. Русија и Јевропа, стр. 414). Даниловски, пошто је објаснио важан значај Цариграда и словенска права на тај град, закључује да „опште словенска федерација с Русијом на челу са столицом у Цариграду — то је једино разумно и смишљено ријешење великог историјског задатка, који је добио у потоње вријеме назвање источног питања“ (стр. 409). Врло многи словенофили придржавају се другог погледа, т. ј. сливења с Русијом, шта више и с губитком много које-чега, чим се удаљују од руских остала словенска племена. Није чуда, што се таквог мишљења придржавају већином руски научењаци, али је интересно како се јавио

жарким проповједником таквог склона опште-словенске судбине славни словачки патриот Л. Штур. Он проводи мисао, да је федеративни склоп немогућ за Словенство, коме предстоји славна будућност; да је такође немогуће саставити везу јужних Словена под управом Аусбургвића,¹⁾ већ да је необходимо придружити се Русији и тек то може усрећити Словене. Са свим је јасно зашто сви словенофили дају велико мјесто Русији. — Пошто многе словенске народности нијесу јаке да устану и обдрже се сопственим средствима, потребна је могућа добродољна сила, али сродна сила, која би је кадра подићи и саставити у једну цјелину, а, осим Русије, ми не знамо никога, ко би могао одговорити оваким захтевима. „Ослободити народ словенски испод материјалног и духовног притиска и дати му дар самосталног духовног, а готово и политичког бића, под сјенком јаким крила руског орла — ето то је историјски позив, морално право и дужност Русије“ (Аксаков, I. свеска, стр. 6).

Као прво средство за уједињење (бар духовно) словенских племена без сваке сумње служи један заједнички литературни језик, једна литература. Па као што у сваком поједином човјеку сами говор, као израз његове мисли, предаје јединство његовог духовног рада и само он му

1) Ова је мисао изашла из главе сигурно чешких патриота, на пр. Ливчака, Гавличке и др.

даје могућност, да познаје себе и свој рад, тако исто и словенске националности тек онда могу достићи уједињење свог духовног рада, уједињење својих мисли и осјећаја, када рад нађе за себе уједињење у саодговорном говору и тек у њему самом словенске националности могу појмити себе, као народ. Помоћу тог могућег органа, свака појава духовног рада, свака мисао, свако осјећање разлиће се с таквом брзином по читавом словенском организму, с каквом се разноси помоћу вена и артерија хранеће частице по организму тјелесном; оно, што је својствено једној националности, брзо ће постати у оваквом случају и свим осталим и на тај начин све ће националности бити, као браћа једне сродне фамилије, с тим дајући на разлику индивидуалних погледа, чувајући јединство погледа на ствари и дружевно тежећи к једном циљу. У садање су вријеме нека словенска племена достигла високи степен развића (Руси, Пољаци) али резултат тог развића и обухваћа само оне националности, којим он и припада; а, што се тиче других словенских племена, за њих је он више недоступан, него резултат развића других јевропских народа; јер други јевропски језици много су боље доступни Словенима од блиског им руског језика. А одовуд сљедује: да умни капитал словенског свијета не бива резултат свију словенских националности и да свака националност прати само своје

духовне интересе, не бринући се ни мало за друге. Па као што се сваки рад теже и спорије врши једним човјеком, него узајамно, тако и рад интелектуалног развића у Словена због тога теже и спорије иде, него кад би ишао у заједничкој вези свију сила. Мјесто тога, да се једна националност занима у једном правцу, друга у другом, трећа у трећем, свака је принуђена да ради у све правце, а при таквом се раду значајно троши процент духовних сила. Немајући могућности, да се користе литературним достојанством свега Словенства, словенске народности неће бити кадре, да покажу онај духовно-морални уплив, који непрестано јури са запада, дотим би при једном литературном језику и једној литератури постала шира свестраније пошао рад интелектуалног развића оних Словена, који у том одношају стоје ниже друге своје браће и свега њихова била би међу собом још тјешња при братском сазнању јединства племена, узајамности умних и моралних интереса и непрестаном духовном и материјалном опћењу за њихову општу корист. — Али какав би морао бити општи језик за сва словенска племена? — Без сваке сумње руски, јер он има значајно преимућство над осталим словенским нарјечијама. Тим језиком говоре $\frac{2}{3}$ читавог словенског свијета; он припада најсилнијој држави на свијету, по корјенином саставу свом врло је сличан језику црквено-богослужбеном и,

најзад, на њему је доста развијена и литература, па и сама наша словенска браћа при избору опште-словенског језика, дају првенство руском језику, на пр. Штур.

Када се сви Словени сједине духовно и саставе опште словенску везу, на толико ће се осилити, да ће, не плашећи се никога, поћи путем самосталног културног развића, изнијеће пред читавим свијетом све богатство унутрашњег свог свијета, пронијеће своју Грчко-словенску културу на Исток и Запад; а, што се тиче позива и права словенских, да култивишу исток — у томе се не треба сумњати, ма да многи то једнострано разумију у смислу пропаганде јевропске цивилизације. Та култура, саједино с хришћанством, не треба да насилно намеће, јер „утицај једног народа на други треба да буде такав, да посљедњи чува своје политичко и друштвено устројство, своје обичаје и нарави, своје религиозне погледе, свој склад мисли и осјећаја, као што му и принадлеже, једном ријечи, да сачува своју самобитност и тек у таквом случају може бити плодотворан утицај једне цивилизације, која се раније развила, на другу, што се почиње развијати“ (Данил. Русија и Јевропа, стр. 105).

Историја тврди, да је такав мирни утицај и слободно усвајање вазда имало повољан резултат за оне, што су утицали, као и народности, које су се додирале с незнабоштвом, јер су се

потчињавали религиозно-моралном упливу својих цивилизатора. У овом случају на страни су Словенској особита преимућства пред западним народима и, благодарјећи томе, они лако потчињавају својему упливу глупе туђинце. „Пажљиви посматрач примјећује у Словена такав душевни правац, у силу којег, сљедујући тежњама својег духа, народ наш признаје равноправност свакој личности, не трпи никаквог, осим духовног, преимућства, поступа с иностранцима, као са својим ближњим, прима га у своју везу без сваких услова, даје другим народима, који су му потчињени, да директно живе и развијају се, у својој домаћем уређењу, признаје свима једнака права на обраду и плодове новјечијег труда, у свему српскојем свјечјуе (Л. Штур. Словенство и свијет будућности, стр. 128). Погледајмо још, како о томе говори Рус Алексеје Стјепановић Хомјаков: „Ми ћемо бити, као што смо и били вазда, демократи међу осталим фамилијама јевропским; ми ћемо бити преставници чисто-човјечанског начела, које благосивље свако племе на вољни слободан живот и самобитно развиће. . . . будућност ће показати, коме је одређено да стане на челу свеопштег покрета. . . . не позива се Ђерманац, аристократ и освајач, већ Словенин, трудбеник и прегалац к плодотворном раду и великој задаћи“ (Ш. стр. 107). Једном ријечи: култура, израђена грчко-словенским свијетом,

и православље треба да се разнесу до најкрајњег истока и трудно је означити предјео, на који би се могла уставити та колонизација (у лицу руских). Али не мора се само на Исток ширити та грчко-словенска култура, не нуждава се само исток у словенску помоћ. И западно-европски народи потребују Словене. Разгледајући живот Запада, ми морамо доћи к закључку, да тамо постоје најненормалнији одношаји међу различним друштвеним класама: једне форме управе непрестано замјењују друге, у богословљу влада рационализам и благодарећи томе је опште незадовољство на западу, па је могуће, да ће се у будуће завршено одрећи од хришћанства. „Нека се крећу коле напријед, њене тачкове не обрну назад, нека се крећу она са западним народима, док је силна рука не задржи на крају пропасти“ (Л. Штур. Слов. и св. буд. стр. 108).

Ако је суђено Западу, да се некада заборави и отпадне од хришћанства, то ће свети дуг словенски бити, да својим упливом подигне вјечити крст и донесе му вјечиту побједу. Краће: словенофили су увјерени, да ће западни христијански свијет пасти под тежином лажних теорија, које је сам израдио помоћу римскога „non possumus“ а одовуда излази, да ће Словени, пошто саопште западу боље вјерске назоре, преродити га у нови живот. И тако: просвијетлити свјетлошћу хришћанске цивилизације и побости заставу крста на

најдаљу тачку истока с једне, и спасти већ клонули и изнемогли Запад од смрти с друге стране — ето то је позив Словена, који им приписују бољи руски патриоти.

Да завршимо наше ислеђење жељом самога Киријевског: „да она животна начела, која се чувају у учењу св. православне цркве, са свим проникну убјеђења свију стушања и сталежа руских; да та виша начела, господарећи над просвјећењем Јевропе и не стјешњавајући га, даду виши смисао и крајње развиће, те да та јака животна цјелина, коју смо ми примјешивали старој, буду на свагда удружена (так) садање и будуће Русије“ (стр. 280). И тако, мисију грчко-словенског свијета немогуће је ограничити ни простором, ни вријемном.

CRNOJEVIĆ

СЕДАМ ТАЈНА НОВОГА ЗАВЈЕТА.

С рускога превео М. М.

Учење Св. Сабора о браку.

Оно, чему су односно хришћанскога брака учили поједини

1) Не може се отрећи да у овом чланку нијесу широке тежње и далеки погледи и да није с горега дознати их; али такав огромни план, — којему би на доста мјеста могло бити приговора, — стоји само у божијој руци, особито кад помислимо како силовито проваљује поток западнијех зараза, готово у све слојеве више-споменутога грчко-словенскога живота. Онда гдје су нам међусобни спорови и онолика незрелост политичка, која особито влада међу јужнијем Словенима?... Бог може све; али ми, нећемо моћи ништа: ако и даље останемо гвоздени и непоправљиви, и ако не очистимо унутрашње наше сткленце од свакога гнилежа и трулежа, којима смо до грла заражени у сљед оне културе која није наша, и која се не слаже ни с нарави ни с душом нашом, него нам је просто намећу и своји и туђинци.

Уред.

отци и учитељи већ проученога нами периода, то исто, као што ћемо малочас увиђети, с пуном јасноћом било је изражено и потврђено црквом, у њенима наредбама на бившим у овоме периоду, како помјеснима, тако и васионским саборима.

I. Што је црква хришћанске бракове сматрала, да потпуно њеноме, а не ма којем другом знању и судству подлеже, то се види из употребљаваних и њом самом примљених ради свагдашње пракције канона, који с једне стране опредјељавају законитост и незаконитост бракова, а с друге стране обвезују свештенике, како имају свршавати законите бракове, а тако и на противу отказивати благослов за оне, који су незаконити. А што су се хришћански бракови сматрало свршавати и што су се у самоме дјелу и свршавали кроз извјесно црквено свештенодјејство, то се између осталог види из сљедећег правила IV. Картагинскога сабора, које гласи: „жених и невјеста када имају бити од свештеника браком благословени нека буду приведени од родитеља или тотора, и примивши благослов нека ту ноћ из уважења према томе благослову остану у дјевству. (Картагенскога сабора прав. 4).

II. Што је даље црква хранила и претпочитовала своје особито уважење ка дјевству и безбрачности, то се по све јасно

1) Св. Васелија великога правило 23, 77 и 87. Тим. Александријскога пр. 7. Неокесаријскога саб. пр. 2, 3. Лаодик. пр. 10, 31. Халкид. саб. пр. 14 Трул. саб. пр. 53, 54, 72 и 87.

изразило тијем, што је оно подигнуто, на степен правила, по којему је од древних времена готово свуда у пракцику уведен обичај, да се безбрачне особе за више Јерархе црквене или Епископе постављају. (Трулскога сабора прав. 12 и 48). Но да је она при томе хранила и потпуно уважење и ка брачноме животу, то се између осталог јасно види, и из њених строгих саборних наредба, противу оних, који су одрицали брак свештенослужитељима црквенима (Гангр. Саб. прав. 4.) захтјевајући, да они безусловно буду безбрачнима (Трулск. Саб. пр. 13); а то исто опет се види, и из саме њене побуде, којом се она у сваком случају руководила, и која је у 13 правилу Трулскога сабора гласила тако: (тако поступамо), да се оне који на овај начин били принуђени оскорбити Богом установљени и Њим самијем благословени брак.“

III. А што се свештенослужитељима — презвитерима и дјаконима, од црквеније забрањивало ступање у брак до рукоположења, а такође што им се дозвољавао суживљај са својима женама и после рукоположења, то се без сваке сумње потврђавало, које дозвољавајућима, које пак оправдавајућима брачни живот свештенослужитеља правилима помјесних сабора (Анкирског правила 10; Гангр. пр. 4; Неокес. пр. 8. и V-ог картагенског сабора пр. 18. 30. 44, 45.) која су нарочито установљена противу онога узаконења, кога је

Римска црква почела усвајати, да се безусловно за свештенослужитеље примају само оне особе, које нијесу браком везане. Овакви нови поступак узакоњења римске цркве осудио је и Трулски сабор својим 13. правилом, које овако гласи: „У колико смо ми дознали, да је у римској цркви у виду правила установљено, да се они који имају бити рукоположени за дјаконе или презвитере обвезу да се нежене, или ако су ожењени, да више не живе у заједници са својима женама: то ми сљедујући древноме правилу апостолског благоустројства и поретка дозвољавамо, да свештенослужитељи по закону у сажитију нераздвојено са својима женама живе, као што је то и до сада било, није што нераскидајући стана брачне везе с њима; и тако ономе, који се достојан покаже рукоположења за иподјакон, дјакон и презвитера, нека не смета живљење са својом законитом супругом, да се постави на такви степен: и после његовога постављења нека се од њега не иште обвеза у томе, да се он уздржава од законитога сношаја са својом женом... Ако би ко нибуд од освећенијех, апостолскијем правилима противно поступајући дрзнуо да презвитера, дјакон или иподјакон лиши брачне свезе и опћења са законитом му супругом: нека буде извржен. А тако исто, ако би се који презвитер, дјакон или иподјакон, под изговором благочестија усудио оћерати од себе жену своју: нека такви буде

одлучен од свештенослужења, а ако би остао упоран нека буде извржен.“

На првome васијонскоме сабору било је наређено: „Велики сабор без изузетка заповједио је, да епископ, презвитер и дјакон не смију у својој кући држати суживљећу жену, осим мајке, сестре, или само такве особе, које не би могле изазвати никакво подозрење“ I. (Никенски сабор прав. 3). То правило није се тицало онијех свештенослужитеља који су имали жене своје; по онијех само, који су себе обрели на безбрачност, а међутијем су код себе ради суживљаја држали такве жене и тијем другима приносили неугодни саблазан. У таквом смислу ово правило објасњава Василије Велики пишем на овом поводом сљедеће: **СРНОЈЕВИЋ** су на првome Никејскоме сабору изложили свети наши Отци строго забрањује свештенослужитељима у својој кући држати жене суживљенице. Безбрачност има своје достојанство у томе, неимати сношаја са женским полом. Таквијем начином, ако ко по имену представља себе дјевствеником, а дјелом чини, као они што живе са женама, тај показује достојанство само по имену, а безстидне се путености није оставио. Зато сљедујући ми установи Светих Отаца заповједамо свештенослужитељу, који није у браку, да се одлучи од сваке жене, а иначе нека буде запријечен од свештене службе.“ (Василије Велики прав. 88).

Осим тога на V. Картагинскоме сабору (419. год.) било је благорасуђено, да би они који се постављају за Епископе, презвитере и дјаконе самијем посвећењем обвезани будући везама чистоте, као што то доликује свештеницима Божијима, који служе при Божанственима свештенодјејствијама били у свему уздржљиви: да би и ми оно, што су Апостоли предали, и оно што се од древности хранило такође сачували“; А тако исто: „да би Епископи, презвитери и дјакони, и сви они, који се дотичу до светиње хранили цјеломудрије, и уздржавали се од жена.“ (Картагин. V. сабора правило 3). Према је смисао ових правила сам по себи разумљив, али је то ипак опредјељено на Трулском сабору, који је одлучио да ме сабору, који је одлучио да заједно са другима правилима Картагинскога сабора, и њиховим поводом опредјелио је следеће: „Знамо, да су и Св. Отци у Картагини на сабору окупљени, старајући се о чистоти живота свештенослужитеља одредили, да би се иподјакони, који се дотичу до освећенијех тајинства а тако и дјакони и презвитери у своја одређена времена уздржавали се од својих жена. Таквим начином и ми чувајмо оно, што нам је од Апостола предано, и оно, што је од древности хранило. Знајући вријеме, када речени свештеници имају приступити ка светињи дужни су бити уздржљиви у свему, како би могли добити оно, што од

Бога буду просили“ (Трулскога сабора прав. 13).

IV. Да је црква први брак високо поштовала, а втори само по снисхођењу слабости људске допуштала, то се лако може увиђети из примљенијех шестим Васионским сабором правила помјеснијех сабора, као: Неокесарскога сабора прав. 7. Лаодик. саб. прав. 1., а такође Василија Великога правило 4. по којима су другобрачници подложни издржати извјесну епитимију.

V. Што је напоследку други брак од цркве сасвијем био забрањен свештенослужитељима, јасно види како из онијех примљенијех правила, по којима је с једне стране допуштано, ако су они били безбрачни, да се пређе рукоположења могуће је прећи на брак са његовом, која пређе није удавана; а после тога већ им се то није дозвољавало; тако и особито из онијех правила којијема је безусловно двобрачје свештенослужитељима било забрањено, услед чега двобрачници нијесу ни могли бити примјени у Клир; а тако исто нијесу могли ни остати у њему, кад би се такви у истоме нашли. Такова правила која су дозвољавала свештеницима ступање у брак пређе рукоположења, а забрањивала таково после рукоположења јесу: Анкир. саб. пр. 10. Неокесар. саб. пр. 1. и Трулског саб. пр. 6. од којих последње гласи: „У колико је у апостолским правилима речено, да се од онијех безбрачнијех који се

у Клир примају могу женити само чтеци и пјевци: То и ми чувајући ово, наређујемо да од сада ни иподјакони, ни дјакони, ни презвитери немају те дозволе, да ступају у брак после свршеног над њим рукоположења.

Ако би се ко усудио ово учинити нека буде извржен.

Кад би ко хтио од онијех, те намјеравају ступити у Клир по закону оженити се, тај нека учини то пређе рукоположења за иподјакона, дјакона и презвитера.“ (Св. Василија Великог правило 27. и Трулског саб. пр. 26).

О двобрачју свештенијех особа, у 12. правилу Василија Великога говори „двојеженцима, право забрањују, да служитељи олтара црквенога.“ А сабор Трулски одредио је разне привремене казне, за оне који би нарушили ова древна правила, и ево што је односно овога установио: „Од сада наређујемо и понављамо правила, која гласе: онај, који је после крштења био везан са двама браковима, или је имао наложницу, или је ожењен удовицом, или распуштеницом; или блудницом, или ропкињом, или оном која игра на позорници. такови немогу бити у опће примљени у број освећенога чина.“ (Трулски сабор правило 3).

ОРИСИ ХРИШЋАНСКОГ ЖИВОТА

од Епископа Висариона.

(Чланци за народ)

с рускога преводи X.

Убози.

Убог значи исто, што и сиромашан. Но често се зову убогима људи, који имају искључиво какове тјелесне или душевне недостатке: сљепаи, глухи, њеми, слабоумни, сакати, узети и т. д. У једном и другом смислу назив убоги показује, да је убогима особито потребна заштита Божија (*у-Бога*). Ми ћемо говорити о убогим у пошљедњем смислу. Убогих је увијек и свуда било и има много, а у древна времена било их је и више него сад, с тога, што је сада познато више средстава, да се према њима излијече неки облици сиромаштва (на примјер шљепоћа од бионе, погуреност). Око Исуса Христа, за вријеме његовог земаљског живота, скупљало се много слијепих, глувих, њемих, хромих, бијесних и других несретних: једни имзеђу њих долазише сами к њему, а друге доносише да их он излијечи. И данас има доста оваковијех страдалника: њих су пуни опће богоугодни заводи и посебна уточишта, но већим дијелом живе они међу својима код куће. — Никакав друштвени положај не спасава од убоштва. Њему су потчињена дјеца богаташа, велможа и царева подједнако као и дјеца пошљедњег сиромашка. Цар Саул претрпио је пораз од

Филистимаца на горама Гелвујским; син његов Јонатан био је убијен, сам он пробо се својим властитим мачем. Глас о томе дође брзо до куће Саулове; домаћи његови у мисли да не иде непријатељ и на њих стадоше бјежати. Бјежећи брзо дадиља петогодишњег сина Јонатанова Мефивостеја паде и син му орону: од ударца остаде царски унук хром цијелога вијека својега (2. Цар. 4. 4.)

Узроци тјелеснога и духовнога убоштва различити су. Има узрока случајнијех, сличнијех ономе, како је охромио Саулов син. Има узрока, који се налазе у природи појединијех предјела (на примјер, крстинизам у Швајцарској зависи од савана Арона — гуше у Сибирија и Тибету, Лене.) Но често су и судбине несреће пошљедица гријеха. Гријех пијанства и блуда вуку за собом често не само изнемоглост и малаксалост тјелеснијех сила и физичку слабост, него и слабоумност и потпуно лудило. Но каткад страдају људи и душевно и тјелесно због туђијех гријеха... Зар има, на примјер, мало богаља због нечовјечнога поступања с њима? Зар има мало умно затуцаних, због ужаснијех удараца? — Тјелесни и душевни недостатци и богаљи долазе често и од природе: људи се тако роде, као и онај јеванђеоски слијени од рођења, — а уз то већим дијелом не без кривице самијех родитеља од оца и матере, растроване пијанством и блудом, рађају се дјеца слабо-

умна и болешљива. Такова дјеца јесу често плод брака између најближијех сродника. Више пута и послови, који превазилазе снагу жене, а тако исто увриједе и мужевљеви ударци бивају узроком, да дјеца још у утроби материној буду накажана. Најпослије о многом човјеку са природним недостатцима, кад би нас запитали за узрок тијех недостатака, можемо рећи оно исто, што је рекао Исус Христос за слијепог од рођења: „ни он сакријени ни родитељи његови, него да се јаве дјела Божија на њему“ (Јов. 9. 3.)¹⁾ Чудна дјела Божија откривају се заиста на људима, обузетим убоштом. Кад се ти људи на чудан начин излече, или кад хришћанском љубављу и стрпљивошћу у ношењу крста својега поучавају здраве, и тако припомажу, да се распростре слава Божија.

Тјелесно и душевно убоштво, долазило оно од каквих му драго узрока, велики је крст не само за убоге, већ често и за цијелу породицу, које су они чланови. Питамо прије свега: како мора породица носити тај крст? Како мора гледати на те несретне чланове, и како понашати се према њима? — Неки незнабошки народи сматраху их као сувишан терет, кога се треба што прије ослободити, и не

1) Не спомињемо овдје о намјерном сакаћењу тијела, као једном узроку убоштва, зато, што имамо у виду убоштво као несрећу, а не као пријеступ, који је по закону строго кажњив. Сакаћење тијела бива због сујевјерства (на примјер ушкољеништво), а често да се и војничка дужност избјегне, да се побуде други на милосрђе те тобожње лудости.

сматрају то за гријех. Древни Шпартанци, који налазише савршенство мушкараца у способности за војничку службу и у храбрости, бацаху у провалију мушку дјecu, која се родише слаба и кржљава. Но промисао Божији дивнијем начином показа им једном приликом, како је неразумна и неправедна таква нечовјечност. Један пут Шпартанци у борби са сусједима својима Месенцима (685—670 до рођ. Хр.) дођоше у такав тјеснац, да су изгубили сваку наду, да ће се моћи сами ослободити тога несносног положаја. Они замолише Атињане да им даду вође, да продуже бој с непријатељем. Атињани послаше им за савјетнике хромога пјесника и пјевача (Тиртеја). И тај кржљави човек, који по мнијењу Шпартанца није никамо пристао, извршио је оно, што ниједан од њиховијех снажнијех и здравих људи не могаше учинити: он је својијем уцливам и стиховима разгријао у Шпартанцима дух храбрости и војничке смјелости, и они надбише своје душмане. — Нечовјечно поступање са убогима не слаже се не само с хришћанством, него у опће ни са природним чувством човјечности, што је својствено особито матерама тих несретника. Дивни у својој премудрости и благодати Господ положио је у срце материна особито нагнуће и љубав према дјецу слабој, болешљивој и кржљавој. Тим истим чувством саучешћа према убоштву, које очишћено и освећено хришћан-

ском вјером, задануто је цијело племе, гдје живе убоги у множини. Жалостан приказ пружају ти убоги, особито тако — звани кретени, који живе у долима високијех Алпа. Они су од рођења слабоумни и имају грубу спољашњост; опћи знаци јесу — већа или мања гуша, наборана, испуцана кожа, сувоњаво тијело, набубрене веће, црвене, нагнојене очи, дебели, из уста висећи, језик, пљоснато црвенкасто лице, угнуто назад чело и скрајња недораслост. Ти људи хране се понајвише биљем и страшно су прождрљиви. Па ипак ти недостатци и лудости не спречавају да не отуђују од њих људи, који живе с тима сажалењивим стварима, него их још привлаче к њима. Свака држава, у којој се налази крестовица, као дар, као благослов Божији, љубезно се понаша према њему, брижљиво га његују. Па исто тако и стране особе сматрају за велики гријех исмијевати кретене или се понашати према њима пријезирно. Слично чувство саучешћа и шта више уважења према убогима налази се и код руског простог народа. Има породица, којима они не само нијесу на досаду, него шта више настоје око њих што је могуће боље, сматрајући присуство њихово у средини својој за Божији благослов. У древности нијесу се ни сами наши цареви гнушавали од убогијех, као браће Христове, већ су их особито поштовали. То је, на примјер, познато

NACIONALNA
BIBLIOTEKA
CRNE GORE

DURDE
CRNOJEVIC

за цара Алексија Михајловића. Тај побожни цар, показујући сам особно антиохијском патријарху Макарију Савин Сторожевски манастир, кога је сам својом дарожљивошћу подигао, довео је патријарха и к паралитичној и бојој браћи св. обитељи. Један од пратилаца патријархових, описујући овај догађај, говори о томе овако: „Њеки између нас, чим ступисмо у њихове станове, не могоше поднијети страшно покварена ваздуха и не могоше гледати призора тих непокретнијех мученика. Но цар не обраћаше пажње ни на што, већ га обузе жеља, да би се патријарх помолио Богу за њихово оздрављење. На томе, како је патријарх благодарио свакога посебно, цар је прилазио и цјеливао свакога у главу, уста и руке — све од првога до пошљедњега. И чудно је било гледати толику светост и смјерност, премда смо ми о томе само мислили, како да се одатле што прије удаљимо. Но цар се није још тиме задовољио: он је одвео патријарха у ћелију, гдје се налазио бони монах, коме већ осам година бијаху ноге одузете, њега скидаху с постеље и вожаху на малијем саоницама; он се непрестано молио, да му смрт прекрати његове муке. Патријарх, на предлог царев, чита неколико молитава над боним, даде благослов и поуку. Послије тога цар приступи к страдалнику и, као и остале, пољуби га у главу, уста и руке. Излазећи отуда, — завршује путник свој

опис, — ми једва повјеровасмо, да смо сретно ослободити се могли тога кужнога ваздуха“. — Пред вратима нашијех знаменитијех обитељи²⁾ и пред вратима нашијех храмова сједе у дугим редовима скупа са сиромашнима богаљи и други убози, просећи милостињу од богомољаца. Многи су раздражљиви од овакијех призора те се и усмено и писмено чуде, за што манастирска управа не одстрањује овијех, сажалења достојнијех бића од манастира, да не узнемирују слуха богомољаца својијем плачем, да не раздражују њихове очи гледањем својијех наказа. Не због чувства страха Божијега и због човјечности, манастирске управе и не осврћу се на сличне говоре. Оне се боје да не увриједе Бога мјерама строгама и не лиште мистив разумнијех његовијех створења, сажалења достојнијех по спољашности али и цијене достојнијех због образа Божијега, који је на њима нацртан а и због тога, што су искупљени крвљу Богочовјека; они се боје, да не буду сами лишени а и манастир да не лише милости Божије немилостивима одребама према убогима. Није могуће а да се не уважите побуде, због којијех манастирске управе не бране убогима просити милостињу од богомољаца, премда би може бити боље било, кад би се код имућнијех манастира подигла особита склоништа за убоге. Уз то манастирске управе држе да немају

2) Манастира.

права удаљавати убогих испред очију богомољаца, да тиме угоде неколицињи гадљивијех и тако лишити већину простијех поклоника могућности — да, прије него што ступе у светилиште обитељи да се поклоне светињи, која се у њој налази, учине лично дјело милосрђа према биједној браћи својој, које је особито пред дјелима побожности угодно Богу, и при погледу на њихово убоштво да уздану за својим духовним убоштом.

Човјечни одношаји према убогима треба понајприје да су искључива својина сродника, који живе с њима у једној породици и који непрестано опће с њима лицем к лицу. Но та је непрестана близина уједињених престани крст, ако не престане пажње, а не престане ако нијесу у стању наградити рођену породицу никаквом услугом са своје стране. С тога на чланове породице, која има у средини својој убогих, морају имати више права, него на стране, да их побуде, да човјечно поступају према њима. Ако ико, то особито сродници убогијех, који живе с њима под једнијем кровом, морају се одушевљавати у вршењу хришћанскијех дужности према њима страхом Божијим, — сјећајући се, да сви људи, ма како да се разликују један од другог у физичком наравственом и друштвеном погледу, имају у Богу заједничкога оца, и, као што мати особито жали болешљиву дјецу, тако је исто и Бог при-

мио убоге под особиту своју заштиту. Тако је у Старом зајету он оградио чест њихову и сигурност живота особитијем законскијем установама. „Немој псовати глуха, ни пред слијепца метни што, да се спотакне; него се бој Бога својега; ја сам Господ ваш.“ (Лев: 19. 14.) Подсјећање на страх Божији, како нас у срце дира! Премда глухи не чује твоје псовке и подсемијехѧ, али их чује свезнајући Бог. Псујући глухога, пази да не увриједиш Бога, његова заштитника и покровитеља, и да не навучеш на себе његов праведни гњев. Премда слијепи не види, ко му је метнуо под ногу камен, да се спотакне и падне, али види то дјело нечовјечности Бог, који види не само јавне већ и тајне помисли његова и суда. Слијепи, кога си ти увриједио, не може се бранити, — он вапије на тебе к Богу, праведному судији и наградодавцу; и с тога увриједитељ не може се надати, да ће остати некажњен. Онога, који би хтио преварити слијепца на путу, закон Мојсијев налаже, да се свечано прокуне. „Проклет да је који би завео слијепца с пута! А вас народ нека рече: амин.“ (Второз. 27. 18.)

Ништа не треба да нас удаљује од убогијех, ништа не може оправдати нашу гадљивост према њима. Њихова грдоба непријатна је нашем оку, њихове неумјесне ријечи, непотпуни гласови — за наше ухо, њихова

нечистоћа — за наш мирис. Неугодан утисак може се још повећати кад помислимо, да је убоштво каткад пошљедица гријеха и казна за њих, да су убоги сами узрок таковог жалосног стања. Али их ништа не лишава права на наше милосрђе према њима и на наше старање за њих. Природну одвратност, која долази отуда, као што их посматрамо, морамо савлађивати тиме, што су сви они створења Божија, украшена образом Божијим, да сви они нијесу звијери, већ људи, наша браћа по тијелу и по благодати духовнога рођења у тајни крштења. Уз то погледајмо беспристрасно сами на себе, који смо здани и тјелесно и духовно. Да ли смо заиста тако велико наше криво мућство пред њима, да би се ми могли гадити од њих. У строгом смислу ми смо сви, па и они који се сматрају за најсавршеније међу нама, убоги, јер се сви рађамо са клицом болести и смрти и душевном покварености, и без обзира на обиље благодатнијех средстава, којима се може повратити и поправити наше здравље, нико се не може похвалити са душевним здрављем. Ако људи, који стоје на високом ступњу духовнога савршенства, признају себе за прве грјешнике, онда како морају гледати на себе људи, који не само што нијесу равни њима по духовној висини, већ који се и не труде да је достигну? Ма како да смо сажалења достојни ми, као убоги, Господ нас не

презира, дуготрпљив је према нашим слабостима и гријесима. Сам Син Божији понизио се је тако, да је примио на себе наше смртно тијело и у томе тијелу у свачему искушан као и ми, осим гријеха (Јевр. 4. 15.) трпио је увриједе и болове пострадао је и умро на крсту. Можемо ли ми претрпити веће понижење за онога, кога ми исповиједамо превјечним и бесконачно савршеним Богом, створитељем свега што постоји, царем неба и земље? И за кога је он претрпио неизмјерно понижење? За нас убоге. Ако он, пред ким смо ми прах, пепео и грдоба, није презрео нас, можемо ли ми гадити се од убоге наше браће, — ми, који смо као и они, убоги духовно? — За нашу гадљивост и одвратност од њих, да се не би најпослије и он згадио од нас, кад дође у слави да нам суди за све гријехе, нарочито за гријехе немилосрђа према ближњима.

Не, не смијемо гнушавати се убогијех, већ гледајући њих дужни смо учити се смијерности. И како очигледну лекцију смијерности пружају нам они својим стањем! Не само, да нас они сви у ошће подсећају на наше духовно убоштво, већ поједини и разноврсни облици њихова убоштва дају нам повод да судимо о разноврснијем појавама нашега духовнога убоштва. Стога, кад видиш слијепога, запитај се, нијеси ли ти сам слијеп духовно, премда ти је тјелесни вид твој нормалан?

Ко у створењима не види Творца, ко у околностима својега живота не гледа дјејство промисла Божјега, ко из гордости — не усваја вјером истине, откривене у слову Божијем, не вјерује чудесима благодати Божије, макар се они пред његовим очима и догодили, и шта више не ће да зна за њих, ко не признаје духа једино за то, што га не може опипати, ко из самољубља не признаје свјјих недостатака и гријеха, ко лута по мраку незнања у погледу вјере, ко лута по мраку заблуда, сујевјерства, — тај је духовно слијеп и тим несретнији, ако не признаје своје духовне шљепоће. — Кад сретнеш глухога, запитај себе, нијеси ли ти сам духовно глух? Ко не слуша глас благодати Божије, која га привично не спасењу, кроз савјест кроз сретне и несретне околности живота, кроз све опће биједе, ко из гордости или огорчења не прима упуте и доказе и мрзи на оне, који га упућују, кога не потресају вапаци сиротиње која тражи од њега помоћи, уздисаји болних умирућих, јецања плачућих — тај је глух духовно. Кад пред тобом стоји нијема, запитај се, нијеси ли ти сличан њему, премда имаш одријешен језик? Сви смо ми нијемци пред судом правде Божије; јер, живећи у гријесима, не можемо ништа рећи за своје оправдање; сви морамо метнути прст на уста своја у знак наше нијемости пред непристраним судијом; јер смо криви пред њим и ријечима, и дјелом

и мислима. — Кад пролазиш поред ослабљенога, који не влада својијем удовима, запитај себе, нијеси ли ти сам заражен духовном ослабљеношћу, духовном немоћи да се бориш са гријехом и да се учврстиш у подвизима добродјетељи? Нијеси ли присиљен признати са апостолом Павлом: „хтјети добро имам у себи, али учинити добро, тога не налазим. Јер добра шта хоћу не чиним, него зло што не ћу оно чиним. По унутрашњему човјеку имам радост у закону Божијему; али видим други закон у удима својима, који се супроти закону ума мојега и заробљава ме законом греховним, који је у удима мојим“ (Римљ. 7. 18—22 23.) — Не исмијавај гурава човјека, који не може да подигне очију горућег погледај своју душу, није ли она у чему год слична томе несретном чевјеку? Није ли љубав к земаљским благама и задовољствима овладала њом тако, да она и не мисли више на небесна блага и радости, не подиже очију својих к Богу, који живи на небу, већ их прикива само за земљу? — Не исмијавај хрома човјека, већ промисли, нијеси ли ти сам хром духовно, не мислиш ли, да се може спојити служба Богу са службом свијету, да ли тако волиш добро, да не пријеђеш на страну зла одмах код првог искушења и саблазни. — Не збијај шале са слабоумним и лудим, већ боље је да размислиш, нијеси ли ти сам налик на њих,

ако се ронски држиш лудијех свјетскијех обичаја; ако без размишљања и захтјева природе тјераш моду у одијелу на штету здравља и здравога укуса; ако насилно одузимаш себи сан, проводећи ноћи у веселом друштву; ако сједиш за играћим столом по неколико сати непрекидно, не исправљајући кичме, и губитком бацаш у сиротињу себе и своју породицу; ако се раздражиш необузданим гњевом и у том стању постајеш опаснији од самога бијеснога. — Не ругај се богаљу, већ радије осуди сама себе за то, што је нагрдио на себи црте образа Божијега, што је уништио дане теби таланте, дарове природе и благодати. — Ето, убоги су проповједници, који својим стањем напомињу нама наше духовне убоштво и тиме склањају нас на смијерност и кајање.

Но највише дужни смо ми сматрати убоге као људе, који су нам дани за то, да се вјежбамо у дјелима љубави према ближњему. „Љубав је твор савршенства“ (3 Колос. 3. 14). Без ње немају цијене високки духовни дарови и подвизи самоодречења (1. Кор. 13. 1—3). И за то треба да благодаримо Богу, што нам је у лицу убогијех, с којима смо одређени да живимо, дата могућност, како да се најлакше научимо љубави према ближњима, и каквој љубави! — Скроз некористољубивој, ако убози не могу баш никако вратити нама услуге наше и шта више оцјењивати их, или нам

могу вратити само молитвом; љубави самопрегоријевајуће, ако убози требају нашега надзора и пажње, као што дјетешце треба његе материне, а понекад и много више, с тога, што се материна брига завршује или умањује с дјечијим узрастом, док има и таквих убогих, који требају његе и бриге до саме своје смрти. Немојте да вам отешча труд и брига, коју треба убоги од вас, настојте да ступите према њему у такав положај, да не падне у искушење — роптањем на Бога, завидећи ближњима да срањује своје стање са стањем слепих, глухих, здравијех и душом и тијелом м. Слијенац не види сунца, прољећа и цвијећа; глухи не чују глас људскога гласа, свирке и веселих пјесама птичица на зеленим гранчицама; паралитичан не може покретан је за једно мјесто и, као роб у тавници, има пред очима мали и уски обзор, и тако не зна за оне осјећаје, који испуњују душу посматрача створења Божијих, који их по вољи посматра на разнијем мјестима. Ови и овима слични несретници лишени су многога које чега, што је доступно човјеку здравому; но искрено и створно саучешће према њима може колико толико наградити их за ове недостатке. Слијенцу замјењује оно сунце, прољеће и цвијеће; глухому и глухонијемому — звуке гласа и свирке; ослабљеному — простор свемира. Не лишавajte сиротана тога сунца, тога прољећа, тога цвијећа, тијех звукова, те красоте створења Божијих. Ви

знадете, како су многи од тих сиротана благодарни за свако па и најмање саучешће према њима, — какво задовољство показују они на особити начин пред људима, који су им открили срце своје. Па трудите се, да заслужите њихову благодарност и пружите им то задовољство вашом готовошћу, да сте им од користи, и нека не ослаби у вама брига за њих, сјећајући се, да се ви називате пошљедовачима онога, који је за вријеме својега земаљскога живота био добротинитељ сlijеших, хромих, глухих, бјесновитих, губавих и других несретних.

Кад вам пође за руком да задобијете повјерење убогога човјека, када ви постанете у толико близу њега, да је он готов покорити се вашем руководству вашем упливу, употребите то понајвише за то, да приближите душу његову Господу. То, без сумње, није тешко према онима убогим, код којих, поред тјелесних недостатака, остану неповријеђене душевне силе и дар говора; али није лако са идиотима — са људима, који су од природе скоро лишени разума слабоумнима и заборавнима, који врло тешко усвајају ма какве појмове и код којих оно, што су данас усвојили, сјутра, као вода из разбитога суда, оде из главе. Не пазећи на ово не треба ускраћивати труда да се у њиховој души запали свјетлост духовна. Понајприје и понајвише треба их вјежбати у молитвама. Добро је, ако у нај-

горем случају науче спољашњу молитву, т. ј. ако се привикну правити знак часнога крста, поклоне; а још је боље, ако уз то буду побожни, а то може бити и код слаба пошћења и може се произвести примјером побожности другијех, који се моле. Брат твој, слаба пошћења, не ће разумјети садржаја и снаге молитве; доведи га у најгорем случају међу оне, који се моле — употребљујући спољашње знаке молитве моли се с њим и ти, слично ономе, као што мати или дадиља, учећи дијете да се прекрсти и поклони пред иконама, сама се у исто вријеме моли. Недостатак молитве слабоумнога, младенца духом, када узрасла тијелом, поучиће се тијем, што се он не моли сам већ скупа с тобом, и зато се црквенога тијела, опћије са безбројним члановима, који се моле, освећујући се у исто вријеме благодатном силом крснога знака. Уз то се можемо надати, да благодат Божја, која лијечи немоћне, не ће вас оставити, да се ви сами усиљавате да научите молитву слабоумнога, него ће вам притећи у помоћ и у мрачну његову душу послаће ма и слаби зрачак, да разумије значење молитве.

У опће не треба презирати људе, убоге у душевном развићу. Душа убогога човјека, у колико се узмогне обогатити знањем, које јој је доступно, налазеће у њему средства да се сачува од летаргичне лудости, лијености и чаме као и онијех гријеха, који се отуда рађају. — Саопћавајући

убојому човјеку знања, треба пазити, чему он има особито вољу и за што је способан. Мудро уређење промисла састоји се у томе, да се тупост или одсуство једнога чувства надокнађује савршенством другога. Код слијепих бива обично оштар слух и опип, код глухих -- вид. С тога слијепе треба учити пјевању и музици. Највећи пјесник и пјевач у древности Омир, био је слијеп. А јер се музиком могу изразити разноврсна душевна стања, то она може дјеловати на слијепца тако, да он заборави, да је лишен задовољства, које му пружа вид. Музика замјењује слијепцу свјетлост и боју. Тако, ако слијепи од рођења запита: на што је налик црвени цвијетак, одговориште му: „на црвеним цвијетак ствени звук трубе.“ — На што је налик црни цвијетак? — На ријечи Божије пресуде: *земља јеси и у земљу ћеш опити.* — На што је налик излазеће сунце и јутро? — „На дивно појање: *Христос воскрес из мртвих.* — Глухи су особито способни за занате, ручне послове. Па и глухониједи нијесу лишени способности да се изобразе за корисну радњу, као што нам свједоче многобројни примјери глухониједних, особито онијех, који се васпиташе у опћим и посебним заводима, који су за њих и подигнути. Слијепе и глухонијеме у опће треба васпитавати у таквијем заводима. Ако се оставе код куће, у породици, душевне способности њихове могу се са

свијем напустити. До каквијех чудноватијех успјеха може се дотјерати у опћим заводима, свједоче особито иноземни покуси. „У душеполезном чтенију, 1865 г. свеска за април,“ налази се једно писмо из швајцарскога града Лозана о једном заводу за слијепе. Сам аутор писма био је свједоком, како су слијепи питомци тачно и брзо читали Јеванђеље, које је наштампано за њих испупченима словима, пипајући слова рукама. Но најчудноватије је то, што се у том истом заводу научио читати и помоћу сложенијех дрвенијех словца изражавати своје мисли слијепца од младости и уједно од рођења један глухониједи питомци. У завод је ступио тек у 18-тој години. Дотле је живио са својом деветиња, не показујући ни мале разумности и знања, а уз то страшно се одао пићу. Посједнику завода пође за руком извести га из тога жалоснога стања, — приучити га ручном раду, пружити му умно, морално и религиозно знање, — учинити га добрим хришћанином.

А сад се обратимо самима убојима. Како су дужни они схваћати и сносити своје убоштво? они га морају сматрати као прет Божији, као крет, кога им даде сам Бог. Дошло оно ма откуд, било од њих самих — од њихове непажње и неправилна живота, од њихових родитеља или других људи, било од другог каквог видљивог узрока, — у сваком случају убоги морају видети у својој несрећи руку

NACIONALNA
BIBLIOTEKA
CRNE GORE

DURĐE
CRNOJEVIĆ

Божију, и с побожношћу и непоколебивом покорношћу вољи Божијој сносити га. Обичних, видљивих узрока њихове несреће може бити много и у њима самима, и изван њих, али без попуштења Божијега она се не би могла догодити. „Ко може створити нијема или глуха или оката или слијепца? зар не ја Господ“? (Исх. 4. 11.), рекао је Господ Мојсију и кроз њега свима убогим да се сјете, шта је узрок њихова убоштва и да се побуди и утврди у њима дух смијерности и преданости његовој св. вољи.

Ништа није тако зло, да није ипак за нешто добро. Убоштво је велико зло, но као све несреће, тако и ова може бити спојена с великим добром за душу, ако ју људи бол носили с хришћанским душевним расположењем. С тога слијепец нека не жали на своју шљепоћу, већ нека благодари Богу, јер га она избавља од многијех искушења и саблазни, до којијех долази гледањем, — и неразјежујући се утисцима видљивијех предмета, да се задуби у унутрашњи свој мир, да чисти своје духовно око ради самопознања и гледања самога Бога. Глухи, који не чује гласа човјечијега, нека пажљивије пази на глас благодати, која га зове к спасењу кроз савјест и слово Божије. Гурани и раслабљени нека не роптају што им је преграђен пут к многим свјетским сујетним задовољствима, да не могу присуствовати у многим веселим

друштвима, него нека се тјеше тијем, што им није преграђен пут к Господу, да они могу много лакше него здрави ићи оввијем путем, да у духовном опћењу с Богом и његовим светима могу налазити неисказану радост, с којом се не могу сравнити ни сва свјетска уживања. Није могуће не страховати за хромога, ако он зађе у весело друштво и стане се веселити, особито ако не буде само гледао плесаче, већ се и сам ухвати у коло и стане безобразно поскакивати. „Како хроми храмље ногама својима, така је бесједа у устима безумнијех.“ (Приче: 26 7), то хрому исто тако приличи плесати, као и глупому паметна бесједа, коју произноси по чувењу, не у згодно вријеме и мјесто. Сажаљив је такав слијепец, који је достојнији сажаљења хроми, који плеше. — Болести и тјелесни недостатци треба да нас приближе к Богу, а не да нас удаље од њега, да подржавају у нама непрекидно сјећање на њега, љубав и благодарност према њему, а не да нас располаже на то, да га забрављамо. Прича се о неком пустињаку, кога је сваке године у једно и исто вријеме хватала грозница. Но једне године обиђе га та болест. Старац завапи: „Госпode, види се, да си ме престао љубити, с тога, што ми овога пута нијеси послао својега вјесника, да ме доведе к теби.“ — Таково расположење душе, која прима болести и страдања, као свједочанство љубави Божије,

треба да има сваки убоги. Убоштво, које траје до самога гроба, значи, да и сами знак љубави Божије према убогим траје непрекидно и служи као предзнак вјечнога блаженства за оне, који га подносе с љубављу према Богу, са смијерношћу и покорношћу пред њим. Но тешко онима, код којих је убоштво спојено са срцбом, са небојазношћу пред Богом, са наравственом распуштеношћу. И у овоме животу они су несретни, али несравњиво жалоснија и ужаснија судбина чека их у будућем животу. — Да их спасе Господ од вјечне погибељи страхом од ње!

БОГ МУ ЈЕ ЧИТАО, ЈА НЕМА.
(Приповијетка из историје Косовља)
— NACIONALNA
BIBLIOTEKA
— CRNE GORE

Бијаше пред вече. Вечерња се у очи Аранђелова-дне у манастиру Косијереву тек свршила. Сва братија пошла у ћелију код оца игумана, да се пошље душевне мало и тјелесном храмом поткријепе. Таман бијаху сјели и почели се кријепити, ал' наједанпут утрчи ђаче вичући: „Куку нама, ево нам Турака!..“

Братија, ништа не чекајући, истрче пред дворниште; кад имају шта и виђети! Тридесет Турака на тридесет хата и пред њима Хамза-бег Муховић, капетан од града Никшића. Разиграли коње око Манастира. Хамза ће, — доћеравши коња к њима — рећи:

„Дед, ђевшиши ¹⁾ јесте ли рази ²⁾ мусафирима ³⁾?“ —

„Бујурум, ⁴⁾ ефенди, ⁵⁾ таким, као што сте ви, вазда.“ — Одгово-

риће игуман метнув руку на прса и учинив поклон по турски.

„Па добро, ђевшишу, кад сте рази. Сад наредите ђе ћемо кљначити, јер је сад студено, па се на двору (пољу) не може. Вечера нам се и зна, али ћемо се и о томе разговорити док се у одају растимаримо.“ —

„Све, што сте рази, честити ефендија, ми смо готови.“ — Додаће игуман метнув руку на чело и учинив турско „шемена.“ —

„Сад реци тијем папазима, ⁶⁾ да нам коње провадају, па да их поведу у подрум (шталу) и да им зоби натакну.“ — То рекав обрну се од игумана и пође к Турцима, који већ бијаху посједали испод великог ораха покрај дворништа...

Калуђери с ђацима прихватише коње. Пошто провадаше, поведоше их у подрум и патакоше им зобнице са китом. Турци уђоше с игуманом у собу манастирске. Собе су престрте по ђацима и ћилимима. Пошто Турци посједају рећи ће игуман Хамзи:

„Бујурум, ефенди, шта сте рази ⁷⁾ сад?“ —

„Дед, ђевшишу, донеси каву, па ћемо поће шербета!“ —

Игуман отрчи, ал' ево ти га одма опет с ђаком. У једној руци носи пун турски ђугум каве, а у другој шећер. Ђак носи филцане и шербет.

„Бујурум, ефенди, каву!... Сад шта сте рази за вечеру?“ — Запитаће игуман слегнув раменима, као да је знао, какав ће бити одговор.

„Вала, ђевшишу, и сам знам: шта се оће за нас; али мореш и заборавити, јер су ријетки оваки мусафири. Слушај, ђевшишу! Закољи нам једнога вола, овна, што ти чактар носи; уби нам најбољу челу и донеси нам барио шербета! Каве нека не мајска! Тако нам бујуриши ⁷⁾ сваки дан — то или твоју главу, ђевшишу!... Које си воли? — Бирај!“ — Рећи ће Хамза на игуманово питање.

1) Калуђери.

2) Ради.

3) Гостима.

4) Иаволте, драге воље.

5) Господине.

6) Поповима.

7) Гости.

„Честити ефендија, све ће бити за такве мусафире...“ — Додаће игу-ман излазећи из собе. —

Турци осташе пијући каву, коју им ђаче на нокту од палца даваше; јер је код Турака био такав обичај а особито код таквих зулумџара.

Пошто су се мало по турски са-брали рећи че Хамза:

„Ево, браћо Турци, овђе ћемо остати све док добавимо Томицу Или-на из Клобука, — или жива или мрт-ва. — Но дану прохесапите⁸⁾ како ћемо најласније до тога доћи...“

„Вала, турске ми вјере и го-сподара ми Бога, послушајте мене па ће то бити ласно!“ — Рећи ће Ибра-јим-бег, први капетанов доглавник, од-бијајући густе димове из ермајли та-кума.

„Дела!... Како?... Кажи нам!“

„Вала, Ибрајим-бегова није ни једна била за одбацити.“ — Додаде неко-лико Турака присркујући каву уз ди-ван и са великих земљаних сисменја (дула) стресајући пепе⁹⁾.

„Ево како... Друго не требује ништа вала, но нека капетан Хамза оправи једног улака⁹⁾ на Мула-агу Шеховића у Корјениће и нека му да строгу бурумтију¹⁰⁾ да уфати Томицу или да га убије. Ако то не уради, да ће га својом главом платити.“ — До-даће Ибрајим-бег поткрепљујући се кавом и дуваном. —

„Таман тако; ево ћу му ја од-ма сад послати бурумтију и улака. Дела, иштите у њевшина дивит и артију тога у њих има...“ — Рећи ће Хамза окренув се на млађе у друш-тву. —

Одма један пође, и пошље неко-лико тренутака врати се и донесе је-дан дивит од жуте мједи, перо и ли-стић карте.

Капетан Хамза узе карту, поче писати по турски на кољену. Пошто је написао, опет прекрети ноге гово-рећи:

„Ево је бурумтија готова. Који

8) Промислите.

9) Посланика.

10) Посланицу, писмо.

ће је носити од вас Мула-аги у Кор-јениће?...“

„Вала је бег-Мујо по годинама најмлађи; па нека је он носи...“ — Додаће Ибрајим-бег, надајући се, да му се неће ријеч порећи. —

„Вала, Ибрајим-беже, када те сви слушају, и ја ћу — дина ми, — послу-шати; само бих рад био, да капетан бурумтију прочита, да се знам по њој владати.“ — Рећи ће бег-Мујо. —

„То сам и сам хесапио. Вала ме ви слушајте, да је прочитам!“ — Рече Хамза узев филџан. Пошто попи каву и пошто одбаци неколика ма густа дима, накашља се и поче читати:

„Мула-аги Шеховићу
у Корјениће.

Дошао ми је изум¹¹⁾ од честитог Авали везира, да уфатим Томицу Или-на из Клобука, или да га убијем. Ако не можеш, чиним, да дам моју главу за његову. Ја тебе наређујем, да га у-фатиш до евте дана, или да ми главу његову пошљеш. Ако то не урадиш, даћеш троју за његову! —

Својом честитом султану слобод-но вјештаче ранити, а више ни-коме. Томица држи двије! То је у инат светој књизи Мухамедовој. —

По изуму честитог везира;
Косијерево.

Капетан Хамза Мушовић.“

„Ево ти бурумтија. Узјаши ха-та; па иди!...“

Бег-Мујо узе писмо и оде. Тур-ци осташе у манастиру чинећи золум.

* * *

Бијаше око пола ноћи; а карам-лук, да се не виђаше — што-но кажу — „прета пред очима,“ кад бег-Мујо закуца на вратима Мула-аге. Мула скочи и помоли главу на пенџер, те ће запитати:

„Ко је у ово доба на вратима, те ми не да спавати?...“

„Наши смо, Мула аго. Отвори врата, па ћемо се познати.“ — Од-говориће бег-Мујо. —

11) Налог.

„Ја не знам, оћемо ли; но ти ја нећу отворити, док ми се не кажеш, ко си и окле си...“

„Ја сам бег-Муџо из Никшића улак Хамзе капетана, који је таман у јацијама ¹²⁾ дошао у влашки манастир Косијерево, и мене одма тебе спремно. — Отвори слободно!... Ја сам.““ —

„Ма, турске ми вјере, ја ти нећу отворити, док ми преко авлинског зида не претуриш какво обиљежје, по ком ћу се увјерити, да си та што се кажеш. Ово је ноћ; а карамлук је, да се не види „прета пред очима,“ а има свуда пуштања. ¹³⁾“

„Па ја ћу ти пребацити моје срмајли токе, на којима моје име пише и то на десној плочи до запучаљке.““

За тим скиде токе и пребаци их преко зида од авлије. Мула-ага посла слугу, који му токе донесе. Пошто се увјери, да није превара, пође на врата и отвори Муџу.

„Акшамажрала ¹⁴⁾ аго! — Назваће бег-Муџо. —

„Ала-разијала ¹⁵⁾ аго! — Назваће ага. —

Зар си се бојо преваре и пуштања?...““ — Запитаће бег-Муџо. —

„Ма, беже Муџо, има већ три године, како нам се одметнуо неки крмак Томица Илин из Клобука, па нам, крмак отада не да главе на двор помолити. Добро је те није ће крмак уочио ¹⁶⁾. Још колико је крмак бијесан рани двије жене...“ — Причаше му Мула-ага уводећи га у одају. —

Ушав у одају пошто сједоше донесе им мула-агиница каву. Пошто се поткријепише и кавом и дуваном продужиће разговор Мула:

„Ето тако — што ти причам — препријечио нам је путове, као што је некад некакав Муса Кесерџија — што се прича — Стамбулу.“ —

Пошто напише по неколика филдана каве и пошто се надисаше дуванског дима рећи ће Муџо:

„Вала, Мула-ага, ја сам ради тога и дошао. Ради тога сам и послан. Ево ти и бурумџија од капетана.“

Прочитав Мула ага писмо постаде са свим невесео, али се ипак одржа у ономе турском „реу“ и продужити ће разговор:

„Ко ће беже-Муџо, вука ухватити! Он је у јацијама ође, а око саба ¹⁷⁾ биће у Требиње. Не море му се није крмку у траг уљећи... То је прави пуштања!“ —

„Ја сам моје свршио. До саба морам капетану доћи. Сву заповијед знаш. А сада, аго: „довалер“ ¹⁸⁾““ То рече устајући са шареног ћилима. —

„Исадиле ¹⁹⁾ бег-Муџо!... поздравиле капетана и кажи му, да ћу ја већ о томе радити, што брже будем могао.“ —

Муџо изиђе с Мула-агом. Појаха хитро пође својим путем. Мула-ага врати се опет у своју одају, и посла слугу да му сазове Корјениће. —

Рад је огрануло сунце, а ево ти Корјенића. Има их двадесет све бирачијех. Чим су били на авлијска врата срестише их Мула.

„Аре-аирада ²⁰⁾, Мула-аго! Шта је тако спрешно, те си нас сазвао?“ — Запитаће један Турчин, који је напријед ишао. —

„Акибети-аирала! ²¹⁾““ — Прихватиће Мула — Ево ћете знати. Ће се трава миче, ту има нешто живо.““

Уђоше у одају. Прекрстише ноге по турски на шареном ћилиму. Ту им одма доијеше каву, а они почеше одбијати зелене колутове дима лијепога требињског дувана. Пошто се тако сабраше рећи ће Мула:

„Питате ме — шта је — те вас тако спрешно зovem. Ево шта је: Дошла нам је бурумџија од Хамзе Капетана, у коју нам главом пријети, ако не уфатимо Томицу Илина из Клобука. Иста је наредба њему дошла од великога Авали везира, да ће главом пла-

12) Пред вече.

13) Хајдука.

14) Добра вече.

15) Добрати срећа.

16) Опасно.

17) Зоре;

18) Збогом;

19) Среган пут.

20) Добро јутро.

21) Добра ти срећа.

тити, ако то не учини. Ето га ће чека у Косијереву, све док му доведемо Томицу, или док му главу његову пошљемо.“ —

„Ко ти та хабер ²²⁾ донесе?“ — Запитаће Дервиш-бег из Ганчарева погледавши низ сребрни такум наврћен на дебелом трешњевцу.

„Ноћас по највећем карамлуку дође бег Мујо, улак капетанов, и донесе ми бурумтију. Сад да се поразговоримо, како ћемо крмка уфатити — рећи ће мула.“

„Дина ми, то је мучно, пошто се крмку не зна кад је код куће.“ — Додаће Дервиш-бег. —

„Дина ми, то није мучно, но ласно. Послушајте мене, па ћете виђети... — Рећи ће бег-Зуко Шеховић трљајући сребрним такумом чело и пуштајући густе димове поред шареног филдана. —

„Твоја се свака за добро примала па ће и та. Дела причај да чујемо!“ — Додаће мнозина.

Бег-Зуко мало се повисао, а онда се повио био за чибуком, кога је био положио у друштву осталих. Сркну неколико пута из филдана потегну неколика ма густа дима, а за тим потрља влажним такумом чело те ће наставити: „Пошто је кнез Тодор Стијачић компија Томичић, то ће најбоље он знати, кад ће Томица бити код куће. Треба, да га доведемо ође, па да му главом запрјегимо, да нам поручи, кад би Томица био код куће. Још треба да смо ми вазда азур ²³⁾, да пођемо и да му на кућу ударимо. Ето тако ћемо га ласно уфатити!“

„Ма као да ти сами Алах меће своје ријечи у уста. Тако већ никако! Иди Авдица у Клобук, и кажи Тодору, да дође, и да га ја зовем.“ — Рећи ће Мула-ага задовољан Зуковијем предлогом. —

Сви му потврдише. Авдица пође. Остали су се још ту мало поразговарали.

*

Не прође пуна два сата, ал' ево ти Авдиче и Тодора. Чим уђоше код

22) Глас.

23) Готови.

Турака поклониле се Тодор по турски метнув руку на прси:

„Села малећ ²⁴⁾, честити аго!...“

„Алећи муселам ²⁵⁾ рајо!“ —

Прихватиће Мула-ага. —

„Честити аго, што сам ви разите сте прсручили за мене?“ — Запитаће Тодор уздишући. —

„Сједи, рајо, па ћеш чути.“ — Затим се окрене и рече, те му каву донијеше.

Тодор сједе. Донијеше му каву, а Мула настави:

„Теби је рајо кућа код куће Томице Илина... Је ли?...“

„Јес вала, аго!...“

„Ти, рајо, вазда знаш, кад је Томица код куће...“

„Знам вала...“

„Ти нам вазда можеш казати, кад је он код куће...“

„Могу...“

„Рајо, сад слушај изим, што ћеш казати: Иди сад кући, и пази, кад дође Томица кући, да нам кажеш. Ако тако не учиниш, овом ћу ти сабљом главу откинути. Одмах хајде и пази!...“ — То рекав ухвати се руком у њебу Тодор оде а Турци се послјје одласка Тодорова разиђоше. —

*

Ноћ је тамна. Снијег пада — како може Бог дати. — Већ је близу поноћи, кад неко закуца на врата Томице Илина и зовну:

„О, побратиме!...“

Томица, уморан од четовања бијаше те исте ноћи дошао. Да би мало боље отпочинуо, скинуо је оружје и хаљине. Само је у гаћама и у кошуљи легао на кревет и одатле пушећи причао се са старим одем и са осталом чељадом и завео разговор, кога им прекиде оно: „О, побратиме!...“

„Кога зовеш у ово доба?...“

— Запитаће стари Илија. —

„Отвори побратиме!... Ја сам...“

„Ко си ти?... Кажми се, па ћу ти отворити.“ —

24) Помага Бог.

25) Добра ти срећа.

„Ја сам Ибро Буљубашић... Отвори, побратиме, да се мало отријем, јер ме помете!...“

„А окле идеш сад?...“

„Одовуд из Граова.“

„Има ли ко с тобом?...“

„Нема нико.“ —

Пошто Илија погледа кроз једну рупницу од врата, коју је баш за тога био начинио, и невиђе никог а с њим, Рече Томици:

„Сам је побратим. Ја ћу му отворити.“ —

„Ја ћико (тако га је обично звао) не бих у ово доба никоме; а ти како оћеш...“

„Отворићу му кад је сам.“ — Рече старац и пође те отвори... Али шта је?!... Наједанпут грну бусија турака, који нападан на Томицу, који је у постели (кревету) готово го лежао. Сила отима земље и градове, а камо ли неће човјека без оружја свезати. Свезав га поведу у манастир Косијерево Хамзи, који га је дуго и дуго ту чекао.

Пошто га Турци одведо побуне се селани те за њима у поћеру, али дошав они код манастира нађу Томицу ђе висе о вјешалима, а Хамза с Никшићима оставио манастир.

А шта би више и чекао?!...

*

Прошло је неколико времена. Неко каже попу Андрији, да је Томицу издао Тодор Стијачић. Поп га дозове код себе, те ће га запитати:

„Болац, Тодоре, издаде ли ми ти синовца Томицу Турцима?...“

„Не ја; ево ти божје врере у три пут не сломљене и тако ми оног јеванђеља на ком служиш!...“

„Ја ћу те, Тодоре, заклету у Аранђелову цркву, ако ми ти сам то нећеш кабулити²⁶⁾...“

„Ма и ја ћу ти се заклету; ево ти божје вјере.“

„Е добро!... Ајде сад да оба идемо. Поведи и твоја два сина да ми се на њих закунеш.“ —

„Ево одма одох по синове, па ћемо одма поћи.“ — То рекав одма оде, и пошље кратког времена дође са синовима. Поп пође с њима у цркву. Када су ушли у цркву, поп извади јеванђеље; и прије него ће га заклету рече:

„Јадан био, Тодоре немој се клети, ако си!... Ја знам да га без силе не би издао. Кабули ако си, па ћу ти опростити. Свакога би турска сабља на зло наћерала.“

„Окле ћу ти кабулити кад нијесам; но куни, ако оћеш, да овђе не стојим...“

На то ће поп рећи:

„Метни руке на свето јеванђеље!“ —

Тодор метну, а поп поче клети:

„Да Бог да и мајка Христа Спаситеља и ово св. јеванђеље, на које се твоје руке положио, да у помам-
ној кабулиш — ако си — прије ово доба!... Реци: „Амин!...“

„Амин!...“ — Додаде Тодор. — „Ја сам себи за то судиш...“

Оба рекоше: — „Амин!...“

Заклетва се сврши и они поћоше кући. Још не бијаху на по пута; ал' на једном поче Тодор трчати вичући: „Ај, за Бога, ево Томице Илина!... Недајте ме људи!“ — Тако вичући отрчи кући; а поп Андрија пође својој хвалећи Бога. —

Сјутра дан дођу, да зову попа Андрију, да му чита молитву, на што он рече:

„Бог му је читао, ја нећу!...“

До неколико дана последије тога побјегне Тодор из куће онако манит. Узме пушку те на једно стотину метара од куће сам себе убије!

— То је и заслужио! —

Али шта му је било од дјецe?

Мало последије његове смрти, посвадиће му се синови с турским чобанима, те ће их Турад потурати низ високе од Клобука греде: тако, да

26) Признати.

није су — што се каже — ни живи на земљу пали! —

Давно је речена она изрека:

„Није лако с Богом ратовати!“⁽²⁷⁾ —

У Корјенићима.

Н. Корјенић.

СТАРИНЕ.

Гаврил патриарх Пећки повјерава Захолмију Светоме Василију.

Митрополит Херцеговачки Свети Василије живио је у манастиру Тврдошу и као достојни дјелатељ винограда Господњега подржавао је у своме народу дух хришћанске побожности, чим су се вагда Херцеговци међу осталим племенима српским отличивали, да ни најљућа гонења исламских силедија, нијесу кадра била мученога Херцеговца оладити према светој православној вјери, која их је још већма пролазила кроз огањ и воду кријепила и подржавала. Бад су најезде турске опустошиле Тврдош, ову свету обитељ српску, и разрушиле га до земље, калуђери тога манастира пренесу све драгоцености и утвари црквене у приморски манастир Савину код Новог у Боки-Которској; а Свети Василије као Владика Херцеговачки пође у Пећ к Патријарху Гаврилу те му представи тужно стање својега народа, и опустошење манастира његова Тврдоша у Херцеговини.

Српски Патријарх Гаврил видећи његову одважност и пастирско старање о херцеговачкоме народу, повјери

му Епархију Никшић, Колашиновиће (Плану) до Фоче и Пљеваља, двије Мораче, Ровца и Колашин што је све спадало у кадилук Пријепољски овога времена.

Синђелију пак патријархову до словце приобћавамо, која гласи:

† Гавриљу милостию Божию Архиепископъ Некскій, Серблемъ и Болгарамъ, веѣмъ вѣрнимъ странамъ — (даље се врло слабо даје прочитати, а ја их овако читам) Далмачи Примору, Илири и пр. Патриархъ.

Смирение мое пишеть Богоспасаему Епархию еже зоветь се: Никшићъ и Плану и Колашиновиће и Морачу; Преподобнѣйшинъ Игуменомъ, Священноинокомъ и Инокомъ, Благоговѣйнимъ Протопопомъ, Чеснѣйшимъ Священникомъ, и инимъ же во Христа благовѣрнимъ Христіаномъ, великимъ малимъ, благодать Божию, Спахијамъ Кнезовомъ, и вѣрнимъ православнимъ Христіаномъ, великимъ же и малимъ Благодать Божию и помощь святыхъ сербскихъ просвѣтителъ Богу са васемъ вами. По сити њебоже како дадохъ и благословихъ вишеречену Епархию Владикъ Захолмскому Кувръ Василию, шце држао покойнй Владика Максимъ, о святопочивши Владика Паисей буди имъ вѣчна память. Пакиже примите са усердиемъ вишереченаго Владикоу и честь му творите подобну како законно своему Митрополиту и шце естъ уречени владически хак и милостиня и благословение, то все са миростию исправите безъ всякаго прекословія, како сте и доселе имали усердие, такожде и отъселе, ащели се обрѣте кои священникъ непокоранъ и штомуе уречено кесимъ царевъ са миростию не плати, такови имать подети клетву са одлучениемъ. Ащели убо кои христіанинъ буде сопротиванъ или цареву са миростию не плати такови хоцеть бити проклетъ и отлученъ отъ цркве Божие и отъ сабора христіанскаго и закону Божиему повинуйте се и своему владыкѣ честь творите подобну, яко да примете благословение а не

27) Сличне ћемо приповјетке — из истинитијех догађаја, као и описе старијех развалина и приче о пећинама или у ма каквим другим гудурама и стијенама по казивању народноме, — примати како од вас, тако и од свакога другога нашега сугрудника са особитом захвалношћу; пошто су таква расказивања од велике важности за народну историју, а особито за етнографију, и пошто се она такме у цијени с истијем „Народнијем благом“ —

клетву тако дави естъ вразумѣ и яко да благодать Господа Бога и покровъ пречистіе Богоматере на васъ и на чадѣхъ и домовъ вашихъ православныхъ. Писасе сја сингелия въ сако сохрание и утврженіе и подаде се Владикѣ Захолмскому Курь Василю въ руцѣ въ лето ++зрдъ 7159 г. а отъ рождества Христова ++ахна 1651 год. Испод овога се налазе нека заплетена слова која се немогу прочитати.

Максим Патријарх Пеѣски потврђује земље Светога Василије.

Земље оне манастира Острога које је свети Василије за готов новац купио, почели су их били притискати самовољно неки сељаци из Вражегрмаца у Бјелопавлићима, те их са исте никојијем начином пије у стању био уклонити, те због тога морао је Свети Василије поћи у Српској Патријаршији Пеѣи Патријарху Максиму, молећи га да му даде право да пишемо на вражегрманскога Кнеза Раича, те да би се самовољни сељаци принудили, да се макну с његове манастирске земље под Острог, да му их не отимљу, да га ненападају, и да га пуште у миру да се Богу моли.

Патријарх Српски Максим дадне му своје писмо на кнеза Раича који је тога времена живио у село Рожца, и од које породице и данас има до 30 домова тако званије Раичевића, те му овај кнез буде на руци да присвоји манастирске земље које и данас припадају манастиру Острогу. Писмо гласи:

† Максимъ Божию милостию Патријархъ Песекій и всемъ Срблемъ и Българомъ и прочимъ.

Пишемъ Богохранимое племе Вражегрмце курь кнезу Раичу ¹⁾ и всемъ

1) Из ове породице Раичевића био је намјесник Острошки Никодем Раичевић Архимандрит, кога је послао био Зетски Господар Кнез Данило Петровић 1853. год. у Петроград да се рукоположи за Владику Црногорскога, но га у тој књажевској одлуци није срећа послужила, те је спремајући се за овај високи сан у Александро-Невској лав-

христианомъ миръ и благословеніе кои се повинуете закону Божию и старіега писанію да вѣсте како приходи къ намъ Владико Василие и сказа намъ дає коупио *Вели-до'* оу Савѣ Лаковића за дванаестъ грошах ино'. И ашче се кои отъ васъ христијанинъ покусити да отнимитъ *до'* одъ манастира зовом Острог храмъ въ веденіе пресвятие владичице наше Богородице и приснодѣви Маріе, да отнимитъ ему Господъ Богъ таковому разорителю нѣговоу домъ и нѣга, и нѣгове синовѣ, нѣгову стоку и все нѣгово имѣніе да му Господъ Богъ поразитъ и расипа внезапу и да га трагъ и коренъ погибнетъ во вѣки аминъ. Иза та до' и за другу земљу коју е купио Владика те с цркви оставио, или е кои христијанинъ цркви продао, или приложио за свою душу или други безоута притискуе да га купи, или не васака рѣа нега и неговъ нѣгоу или црковно краде или безъ пута нѣгоу (потра је похара — одштета) да купи нѣга Господъ Богъ. И ако ће те својој цркви и своимъ калогеромъ нѣгоу или пакостъ творити а тоуждимъ цркви и калогеромъ милостиню давати ако не те тако чинѣти нећете одъ Бога ни едно добро имати. И кои ће преслушати сіе писаніе, да естъ проклетъ и да га трагъ погине, а опъ се не раствори въ вѣки аминъ.

Иза овога долазе заплетена слова која се тешко прочитати могу.

Д1. индиктионъ въ лѣто ++зрдъ. 7175 въ Пеки, које доноси годину од рођења христова 1667. 2)

Ф. Радичевић.

ри у Петрограду умро исте године, који је сахрањен у гробљу истога манастира на лијевој страни од улазних врата, кога сам раку (гроб) е преосвећеним Митрополитом Митрофаном 1885. године у Априлу походио. Његов синовац садашњи игуман Петроније као настојатељ манастира Острога рукује и управља са добрима једне најбогатије обители у Црној Гори.

Ф. Радичевић.

2) За ове двије старине као и за неке надписе дужан сам захвалити доброту ревноснога свештеника Јована Дамјановића, који ми је на руци био те сам до истијех могао доћи да се јавности као старине предаду.

Ф. Р.

НАРОДНО БЛАГО.

Народне приче.

Цар и Настрадаин-оца.

Један Настрадаин-оца допао тамнице. Цар заповиједи, да се наложи ватра далеко сат пута пред тамницом и да се покаже оци. Кад га оца угледа, стаде превртати рукама како да је пред њим, и као да се грије. Слуге цару казаше, пошто им је рекао, да му кажу, што ће оца чинети. Кад се оца ослободи тамнице, позваће цара на објед. Дође вријеме обједна и прође. Слуге намиговаху оци; ал бадава, — он неће да их разумије. Боме се већ и цару досади те ће: „Донос оца објед!“ — „Сад ће, честити царе!“ — Оца више пута тако обећаваше. Цару се већ досади, па се диже, да сам види, што се готови. Обрну се по кухини: нема ништа! „Ево честити царе, овамо се објед готови!“ и показа руком на малу ватрицу, која висаше у врх високе тополе. — „А ће ватра?“ — „Ено је, честити царе!“ — и показа на малу свијећу, која горијаше у дно тополе. — „Кад ће се зготовити?“ — „Кад се и ја огријем ваше ватре из тамнице!“ —

Прво нађи жену — па се ожени!

„Ајде, синко, жени се већ!“ — рече стари отац своме сину. — „Нема, оче, ђевојке за ме у ово наше село!“ — „Па има и још села синко, па потражи.“ — Син се опреми и пође. На пут га сугстигне један старац, који га запита: „Ће иде.“ — „Ја у шетњу кренуо, стари!“ — „Па ајдемо заједно, мало ћеш ти мене носити, а мало ја тебе!“ — Он се овиза, да то значи: разговор, — па ће му додати: „Али више ти мене!“ — „Драге воље, синко;“ — јер је он искуснији па ће му више причати. Кад риваше (поковарено од тал. „arrivare“ — стигнути) на једном потоку, рече му стари: „Треба, да уђемо двојица, а да изидемо четворица.“ — Момак се сјети, па ће убрати један

штап и штапаше се преко воде. Старац га сврати на конач, који имаше згодну ђевојку и рече јој, да зготови за вечеру кокота. Ђевојка даде њему главу, себи остави крила, а остало странцу.

Пошто странац леже, рећи ће стари кћери: „Зашто си онако подијелила кокота?“ — „Теби, као домаћину и глави од куће: глава; мени, која лепећем по кући: крила; — рештво (опет покрв. од тал. „resto — rimanate“ — остало Ур.) странцу, за боље га частити.“ Отац признаде, да је тако. Сјутра дан момче им лијепо захвали на дочек и пође дома. Каже оцу све како је било. — „Оћу ли и ја, синко, провати (поковар. од тал. „provarare“ — кушати Ур.) је?“ — „Колико оћеш!“ ... Отац пошаље по слуги 1 кокота, 30 колача и вина, па му каже: „Реци ђевојци, кад јој ово предаде — Ко носи дан — живи јој мјесец — пун — тридесет.“ — Слуга на путу промисли: „Није ли боље, да ја овога кокота поједем и од оних колача; а ево их доста: нећу им казати, да је спремио 30 но мање од тебе и заједно.“ А ко зна оће ли ми и тамо што дати!“ Скине с рамена, закоље кокота, па га испече, узме 5 колача, напије се вина, па пут за уши. Рештво предаде ђевојци и рекне јој као што му је рекао господар. А она му рече: „Кажми староме: ко дан носи — није жив, мјесец није пун 30. него 25; а ко мисли уватити препелицу нека не бије голуба!“ — Слуга се чуђаше, што ће ово рећи, па запита господара; што то значи. Газда га погледа и рече: „Ти си изио кокота и 5 колача!“ Слуга се зацрвене и тек тада се овиза: (са свим покрв. од тал. „avvisare“ — досјетити. Ур.) Али се не бој, јер ко ће уфатити препелицу, нек не бије голуба.“ —

Амана'ћар ефендија.

Био један човјек у Цариград, који је примао паре на аманет (сахрану) без икакве тобож добити. Но које што предао, то више није видио, јер је био вјешт, да се вазда оправдао.

Један сиромас остави код њега једно 20—30 лира своје замуке, па пође још да тече. Пошто се поврати заиште их амана'џару, а овај му рече: „Брате, ђе си их оставио ту ћеш их и наћи!“ — „Ја сам их оставио у овоме долапу, али их у-њ нема“ — Е, па што ћу ти ја, ти их нијеси можда ни оставио, а мене их нијеси дао у руке.“ — И узалуд му бјеху сва његова доказивања, и отиде тужан и жалостан, па сједне на једној улици и горко плакаше. У томе нађе се крај њега једна велика госпођа и запита га: што плаче; а пошто јој све исприча рече му: „Ајде за мном, па ћеш чекати у кужину док изиђе моја слушкиња из његове одаје, а чим она изађе ти уђи и ишти му паре!“ „Аманаџар-ефендија, има неколико да ми је пошао муж на ђабу, па ми сад поручује, да пођем к њему, па бих те молила, да ми примиш на сахрану моје новце и скупоцјене ствари!“ — „О, како не ћу, НАЦИОНАЛНА БИБЛИОТЕКА СРПНЕ ГОРЕ ДУРЂЕ СРНОЈЕВИЋ“ — Слушкиња изађе а ти си сиромас уђе; Ефендија, оставио сам код вас 30 лира, ја вратио сам њега, а ви ми приђе рекосте, да их нема: молим вѐ дајте ми их!“ — „О, како, да не, овђе ништа не може погинути, ево и ова госпођа оће све њено благо да остави!“ — и дадне му 30 лира. — Кад њађе госпођа почеше играти и ијевати:

„Благо мени, дош'о ми је господар,
„Он ће мени донијети дар!“ —
абораше слушкиња, а сиромас:

„И ја добих парике
Од свјецког варалице!“ —

У томе заигра и амана'џар. „Зашто ти играш ефендија;?“ — запита га госпођа. — „Ја моме великоме јаду, што ме нико не превари до ти!“ рече ефендија и пође у своју одају.

Цар и Мурат-ага и Бугарин.

Цар Мурат пролазећи покрај дућана једног Бугарина, запита га пошто му је роба. А он видећи како бегенише с њим разговарати таки господин, јер га није познавао, рећи ће му: „ако ћете, господине што ку-

пити, ја ћу ти све донијети на кућу, па ћемо се ласно погодити!“ Цар му наручи неке ствари и рече му, да пита: које је кућа Мурат-агина, па ће му казати. — Пошто прође неколика дана, пође Бугарин и дође код цара. Разгледајући кућу с великим чудом ће запитати: „а вјере ти, Мурат ага, јеси ли ти направљао ову кућу или твој отац?“ — „Нијесам ја — рече цар — но мој ћед!“ — „Е, види се, вјере ми, јер нијеси ни ти ни твој отац као твој ћед, но је он био бољи!“ и пође незадовољан.

Грбоња.

Имао цар једног слугу грбавог и заповиједи му, да украде ђавољера коња. „Оћу, рече, али ћу погинути!“ Грбо пође и украде га здраво и весело. — „Сад ми мораш додати и оно ћебе с њега!“ — „Оћу, али ћу погинути!“ — јер је било све накинито са малим прапорцима и звонима. Грбо пође и хтједе га поћи, ал ђавољер пувати га. — „Пушти ме, ђаволе!“ рече Грбо. — „Оћу, ма ако ћеш ми направити једну бачву, а у њој да можеш клинчеве, јер оћу цара, да у њој појем.“ — „Оћу!“ — рече Грбо, — а ђаво га пушти. Пошто је направил рече ђаволу: „Иди уљеши у њу, да видим оће ли му ваљати!“ — Ђаво се превари и уђе, а Грбо га затвори и понесе пред царом. „Немој је отварати, царе, јер је у њој ђаво!“ — Али цару мило бијаше, да види ђавола и отвори је. Ђаво скочи узме му круну и зацари се, а цара отпусти. Грбо убере салате, па успе у њу отрови и продаде је ђаволу. Ђаво је поије и крепа, а цара опет постави на прву столицу. —

Човјек и земља.

Један човјек много је желлио, да му је купити један комад земље. Исти не му прилика и купи је. Од велике радости пође по ноћи на њој и градићи је, говораше: „О, благо мени, земља моја, кад дође вријеме да си т моја, а ја твој, јер сам одавно и желлио!...“ А нешто из земље проговори: „О, јадни човјече; а ја сам пре-

мијенила на само име твоје деведесет и девет господара, а колико их је онијех, који нијесу твог имена; — но не лудуј: ја сам твоја данас, а сјутра ћу бити другог. Ти ћеш и сви други нестати, а ја ћу иста остати, дакле, не грамзи за мном и не буди тако похлапан!“ — Човјек промисли да је баш тако и од тада мање желијаше куповати земље. —

Ристо М. Поповић.

Загонетке.

(Из Херцеговине.)

Приближежи

Марко Вукосавовић Црмничанин Дурмиторац.

81) Мачка иде по кући у зеленој обући; (*мешла*.)

82) У нашега вранчића триста и три покровчића и опет му се хрбат види; (*мошовило*.)

83) Што у злу деваљаци кад се ваља.)

84) Лелек сједи на лелеку, те лелече и јаоче: леле мене до Бога сав свијет озобах, — себе не назобах (*млн.*)

85) Скочи Гаврило, наби гужву на грло, викну и повикну — сви мртви устадоше; (*пјевац, кокош*.)

86) Кућеља црна, а жица бијела; (*Млијeko од црне овце*.)

87) Зоро-рџа рџа, са висока плота, све мртве подиже, а живе неможе; (*Кокош*.)

88) Трчи трка преко врата, за њом трчи зелен вук, стани трка ти си мој друг; (*овца и јагне*.)

89) Мој лончић тор лончић, нит се кува нит вари, вас свијет подрани; (*вине*.)

90) У нашега Каливера у зубима два ивера, у рукама пендивоје; (*Мачка и миш*.)

91) Овчар сједи под гором, држи диле под гуњем, кад удари сва се гора потресе; (*кокош*.)

92) Шмига — мига на пут шмига; под пут шмига и нашмига пуна њедра и skut; (*љешници и пацов*.)¹⁾

Народне изреке.

66. „Стоји му глава гола, као кулин од брава.“ — Каже се обично за ћелавог човјека.

67. „Кам би проплака.“ — Кажу људи раздраганог срца и жалостивна, слушајући жену, која дивно нариче.

68. „Љубав за љубав, а сир за паре.“ — Говоре људи кад с пријатељима тргују.

69. „Камо среће да га је донио за капицом.“ — Каже се за човјека, који је на страни поша', да ради, и да помогне кући; а он међу тим, није се ништа сам хранити па да га донесе за капицом, значи књигу од које је — црну — да је умро.

70. „Би изио Свету Богородицу.“ — Кажу се за човјека који би сваким путем па било и на криви начин, крвади душе да се од суда не боји.

71. „Би једну ногу изио; а на другу одио.“ — Човјек, који је одвећ тврд, и који слабо троши.

72. „Чист, као црковни миш.“ — С овцијем хоће, да се одкаже сумња на неког човјека, кад се објави како неваљалство, да је и он бајаги, т. ј. да ће бити прсте умијешао.

73. „Стоји му глиб за врат, би репа никла.“ — Кажу се за човјека који се чисто не држи.

74. „Носи банду од маске.“ — То је човјек, који може собом понижети 50 ока по товара — банду од маске — једну врећу.

75. „Би замутио барјак војске.“ — Кажу се за каквог у племе припознатог смутљивца.

1) У првим загонеткама броју 18, није на три тканици, него се кажу у Херцеговини, Стативе и натра и тканица, а ја сам био овако ставио: стативе, натра — тканица.

76. „Би му треба прокарадур.“ — (Тутор.) — Каже се за човјека, који несмислено, без разлога просипље имање. Који се много не погађе, кад што купује.

77. „Обрће се, као на клинац.“ — Каже се за човјека, који брзо и вјешто послужује; или какве послове свршава.

78. „Вара ме, као дијете бијелом палицом.“ — Каже се за онога, који обећаје данас, немогах сјутра, па нај-посље откаже да неће.

79. „Уз суво дрво, гори и сирово.“ — Уз крива човјека пропадне више пута и прави. Или због једног неваљалог мнозина се деси да страдају, што их је случај код њега намјерио.

80. „Да су напулиони, не би их дао за 50.“ — Каже се за човјека, који године крије.

81. „Виси, као капља о листу.“ — Обично се вели за човјека, пре танког имања, па живука, толико да не умре, од данас за три дана.

82. „Што је парадити једно но је мука кад је није.“ — Каже се за човјека који не води бригу о сит-наријама — кусурима. —

83. „Оскаче од њега све, као торба с маните маске.“ — Каже се за човјека, који несмотрено носи и ради.

84. „Умије длаку расцијепити на поди.“ — То је човјек који много расуђује, и једну исту ствар на више начина пресуђује. Њега обично при-питују за савјет.

85. „Човјек брата, па ништа.“ — Каже ко у шаши, кад кога одвише фале па да већ пређе говор на друго.

86. „Стоји му шија, као у јунца, а здрав као масак.“ — Обично приповједају за човјека, који из сви-јета здрав дође, они који су га гледали.

87. „Сједи у гламње као зет.“ — Кажу човјеку, који дошавши у кућу не тражи много стиме него кдупи и сједне ће драго, ма близу главања.

88. „Погађе сваку, као из Еванђеља.“ — Говори се за човјека, који

паметно бесједи, и изводи лијепе при-мјере прошлости, а наводи садашњо-сти и прориче будућности.

89. „Пуштите га нека млати.“ — Обично рекну за човјека, који прича све несмислено, једну те једну; а кад сабереш нема ништа, а на ли-јепе неће се оканути, па у љутини ко рекне немогући га слушати: „пуш-те га нек млати.“

Лука Јововић учитељ.

Народне пословице.

(Скупљене проз Црну Гору и Приморје.)

Н

Нит ваља вечера у мраку, нит погодба у шапату.

На мрзећега кућа остаје.

Не држ се једног као слијепац

не једи рибу пређе но драчу
очистити.

Нијесам му вјешт колико ни Ца-бић Богородици.

Дриповиједао ми је један Херце-говци навој Турци — разговарајући се између себе — хулили на св. Бо-городицу; па Цабића — који је ћутао — упитали: шта он о њој мисли? исти је одговорио. Ја јој нијесам вјешт.“)

Нит доброме остави, нит рђавом сачувај.

Наједи магарца неочшљане вуне.

Најпређе се лисица у гвожђа у-хвати.

Не вари дуго вријеме — но добар огањ.

Наљутио се Дриш (село) на Скадар.

Наљутио се зец на планину.

Ни сву гору посјени ни празан дома дођи.

Не стављај прсте између врати.

Ни у свему фала, ни у једном храна.

Немам кад ни умријет.

Не зову магарца на свадбу, но воду да носи.

Није од себе — но пут себе.

Нема се кад оженит.

Не изједе, не попи; зло му јутро
шт) му би?!...

Нити ваља кућа без ајата, (три-
јема) нити ваља момче без заната.

На свога коња и по туђој ли-
вади.

Ни у тикви суда, ни у слугу
друга.

Не дају гњусном на тај свијет.
(Неки сељак чисто је знао да га же-
на мрзи, па како би се боље преста-
вио и увјерио учини себе као бајаги
мртва. Жена из злоће онереди се на
њега па га покрије, и пође у село да
јави сусједима да јој је домаћин умро.
Домаћин видећи што му жена учини,
исправи се и окрије се како су га
сви сусједи виђели. На питање његове
жене: „Што се то догоди?“ Он је
одговорио: „Не дају гњусном на тај
свијет.“)

На Куца котао. Бива кад трго-
вац повјери каквог сељака да га
год даде на вересију, као из познанства
а не зна му имена. Така је ова после-
вица и остала у Подгорици. О
једном некакав калајџија (те прави
суде од бакра) дао Кучу котао па је
забиљежио у свом протоколу: — На
Куца котао.“)

Нема имања без Божег давања.

Нит уре бројим нит се мужа бојим.

Није ми жка' што ми се дијете
побоље, већ што се на зло научи.

Не вари дан, но добар плам.
(вићи: не вари дуго вријеме но добра
ватра).

Невјешт дура а вјешт му се руга.

Не зучи пазару! (Неки сељак до-
шао у Подгорицу у пазар да што на-
купи. По несрећи изгуби један динар,
те пошто га немогне наћи шћене да
виче и да пита дали му га је ко на-
пшао, па видећи да га нико и не чује —
пошто је почео викати — рећи ће:
„Не зучи пазару е изгубих динар ко-
лико уштипак.“)

На зло просо слана паде.

Немогу га но силом а ништа ми
на добру вољу не оста.

Не јаше коња ко има, но ко се
научио.

Ни Бог нема брата па је жив.

Најтрудније је бити Кадија па
ето масла доста.

Није Бог мехмед-ага. (Мехмед-
ага био је официр полиције у Подго-
рици — у вријеме турског владања —
но готово суцке ствари њему су биле
све у руку, те је тако својим гадним
управљањем чоплион глобливао јадну
рају.)

Ни мајку не питај колико има
година.

Не заборави огртач љети; а зими
знам да нећеш.

Није сва срамота у једно.

Нити је вазда Божић ни велики
петак. (Мухамеданци наши кажу:
Није вазда Бајрам.)

Не гледа се ко се како крети;
но се гледа како су му преи.

Није мачка рибе?!

Ни језику мач, а на руке грч.
(То се каже за злу жену која је
лијена)

Не даје добри но многи.

CRNOJEVIC
Није као турски јузбаша-
официр. — (Један пут у Спуж оппо
се један турски официр, па идући кроз
пјачу ударајући час о једном, час о
другом виду, рећи ће му један муха-
меданац: „Алај си се накитио!“ Одго-
вори официр њему: „„Ја сам потро-
шио 20 гроша док сам се овако накитио
а ти ми замјераш; кад небудеш овакви,
алаха ми, платићеш!“)

Насрнуо као вјештица у свој род.

Нит га човјек градио, нит га
жена родила.

Неком си мајка а неком маћеха.

Не може вруће колико мачка.

Нечудим се е се потурчи, но ње
се турски научи.

Најпрва је циганска.

Нит је ђаво добар нит му је
мајка лијена.

Није ми стало што нијесам ли-
јеп, већ што невидим свијет.

О

Оће да се окуми да'ко га огули!

Орах кора, диња вода, смоква,
грожђе, то је воће.

Од дувана кућа поплувана.

Од нужде се у нужник иде.

Од лијепа очима је корист.

Ој ти Кате мој бијели врате, да
ми се је наслонити на те!

Од ништа је лако учинит рачун.

Овове су обје ноге у једну превљу.

Од зла дужника козу без млијека.

Остарио озаборавио.

Од пресланог и мачка бјежи.

Од сиромаха ђаво постаје.

Огугла је као цигански коњ на-
караде (добаш).

Осмока муко сјутра ћеш сухо.

Одрани сироту за своју срамоту.

Ожежен кашу хлади.

Ови пуштаје крв из петних жи-
ла а да не чујеш.

Од стара оца сиротна ћеца.

Одкуда у врага Божић.

Ови га је самљео. (Бива кад је
свршио животом или капиталом.)

Илија П. Златичанин

Јуначке народне пјесме

Марко Краљевић и његова љуба

Уранио Краљевићу Марко
Прије зоре и бијела дана;
Умио се и Богу молио,
И залобај хљеба заложии,
Напио се црвенога вина; —
Пошто се је намирио Марко:
Сађе Марко доље у подруме,
Па својега шарца тимарио
Тимарио, и седло ставио,
Па му дао бјелице пшенице,
И у леђен црвенога вина. —
Пошто Марко шарца нахранио;
Приведе га бињегтеш камену:
Па се шарцу баци на рамену,
Па повика из грла бијела,
Те дозива свог брата Андрију. —
Отолен се браћа подигоше:
Право иду у Пролом планину,
До Чатрне воде долазили;
На воду су застали ђевојку,
Те захваћа воде у крчагу. —
Марко цури божју помоћ виче,

А цура му љепше прихватила,
Још му цура поче бесједити:

„Лијеп ли си делибаша Марко!

„Још је лепша Анђа твоја љуба; —

„Ал' залуду сва ваша љепота,

„Кад немате од срца порода,

„Нит имате нит ћете имати...

„А да оћеш мене послушати,

„Да ме узмеш за вјерену љубу,

„Бих ти мушко чедо породила.“ —

Кад то чуо Краљевића Марко,

Он ђевојци стаде говорити:

„Тврда вјера лијепа ђевојко!

„Тврда вјера тврђа од камена!

„Узећу те за моју љубовцу,

„Ако ћеш ми породити сина:

„Држаћу те као своју главу;

„Хранићу те медом и шећером;

„А ако ме будеш преварила,

„Кунем ти се Богом истинијем:

„Црне ћу ти очи извадити,

„Дале ћу ти расцијепити дојке,

„Дале ћу ти промакнути руке,

„Дале ћу те пуштити проз планину,

„Дале те једу вуци и орлови,

„Нек те једу докле те изједу!“ —

Пошто Марко цури говорио,

Андрију је брата дозивао,

„Да се љему Марко говорио:

„О Андрија мој брате рођени!

„Хајде поћи мом бијелу двору,

„Те погуби моју Анђелију;

„Кад се вратим да је не наодим,

„Ако ли је погубити нећеш,

„Ја ћу тебе брата погубити.“ —

Кад то чуо Краљевић Андрија,

Жа' му бјеше своју снаху драгу,

Жа' му бјеше ал друге небјеше...

Па отиде двору бијеломе;

Ту находи снаху Анђелију,

Тад Андрија снахи говорио:

„О снашице божја несретнице!

„Хајде поћи у твоју одају!

„Па се свуци те се преобуци,

„Оћени се што год љепше можеш,

„Јер је тебе данас суђен данак! —

„Па јој стаде право кажевати:

„Кад то зачу Маркова љубовца,

Ђеверу је своме говорила:

„О ђевере мој златни прстене!

„Причекај ме још два бјела дана,

„Јер је мене чедо под појасом.“ —

То Андрија једва и чекао,
Затвори је у своју одају. --
То трајало два бијела дана;
Али стоји јџка испод двора:
Иде Марко, кита и сватови;
Они воде лијецу ђевојку,
Уљегоше у бијеле дворе,
Засједоше за софре готове,
Сташе пити вино и ракију,
Уз ракију сваку ђаконију. —
Мало било дуго не трајало,
Ал' се зачу врисак од ђетета:
То зачуо Краљевићу Марко,
Па Андрију брата дозиваше,
Дозива га па га упитао:
„Чије чедо плаче у одаји?“
Андрија му право кажеваше:
„Твоја Анђа породила сина...“
Кад то виђе Краљевићу Марко,
Он потрча међу сватовима,
Па сватима ријеч говорио:
„Фала вама кићени сватови,
„Фала вама на вашему труду,
„А ти цуро ајде двору своме!
„Ја имадем од срца пореда...“
Кад то чуше кићени сватови,
„Жа' сватима ал' више ђевојки,
Свати иду дома пјевајући,
А ђевојка дома кукајући:
Тешко снахи без добра ђевера,
Тешко цури с туђим господаром! —

Илија Н. Златичанин.

Женске народне пјесме.

Игра брo на Загорје.

Игра коло на равно Загорје,
У то коло Милош и Милица.
На Милоша зелена долама,
Врх доламе токе позлаћене;
На Милицу од злата копуља,
На кошуљу ђердан од дуката.
Догони се Милош до Милице:
Удари је руком и претеном,
Колико је лако ударио,
Три јој зуба с мјеста пошенуо.
Стаде клети Миличина мајка.
— „Куни мајко и ја ћу га клети:
„Црн му образ као снијег бјели;
„Студено му срце као сунг; —
„Три пут му се иљадиле овце;
„Три пут овце, а три пут јагањци;

„А козе му гору саломиле;
„А пчеле му небо премрежиле;
„А краве му село заглушиле;
„А волови поље преорали;
„А коњи му поље претрчали;
„Десна му се позлатила рука;
„Родила му бијела шеница;
„Жњеле му је лијепе ђевојке:
„Десном руком — сребрнијем српом!“

Што ћиликће ћилик-тица?...

Ћилик-тица ћиликтала,
У кострику ловорику!...
Ко би јој се досјетио,
Што ћиликће ћилик-тица?
— Ћилик-тица ћиликтала:
„Ко имаде грдну жену —
Нек не иде на кукање:
Куку му је вазда дома!...
А ко има згодну жену —
Нек не иде он на брo:
Оно му је вазда дома!“

Огријала мјесечина... —

Огријала мјесечина —
Ка'но био дан;
„Сапрње се ђедетина —
Као црни пањ;
„А ја крећем на пазаре —
Мени ђед не да:
„„Сједи дома, драга душо,
Пазар сам ти ја!““ —
„А ја крећем коло водит' —
Мени ђед не да:
„„Сједи дома, драга душо,
Коло сам ти ја!““ —
„А ја крећем цркви одит' —
Мени ђед не да:
„„Сједи дома, драга душо,
Црква сам ти ја!““ —
„А ја питах друге, куме:
Што ћу с ђедом ја?
„Мене друге научише,
— Бог им добро да!
„„Подкини му дуге ноге,
Да те не ћера;
„„Саломи му б'јеле руке,
Да те не вата;
„„Извади му црне очи,
Да те не гледа;
„„Повади му б'јеле зубе,
Да те не гријска;
„„„Умечи му масунице,
Да се нагрўшка;

„А простри му пустерину,
Да се ваљушка —“

Који први — ето му је!

„Огрија-јад-ми-јала¹⁾

Шајна мјесечина;

„Огрија-јад-ми-јала

До Новог-Пазара.

„Ту се бил ми-би-бије

Двоје ћене лудо:

„Ту се бил-ми-би-бије

Петар и Никола;

„Ма око кол-ми-ко-шта?

1) Титрање с ријечима. Кад се поје овако се наговара, умећући равне слогае. —

Р. М. П.

— Ма ни око шта!...

„Око је, око-јед-ми-је

Марице ђевојке...

„Потрчи чир-ми-чиз

Низ росну ливаду;

„Који пр-прв' ми пр-ви

До Марице дође:

„Ето му-муд-ми-му-је

И сретна му била! —

„Увати тил-ми-ти-је

За бијелу руку:

„Поведе дел-ми-де-је

На бијелу кулу! —“

Ристо М. Поповић.

Л И С Т А К.

ВИЈЕШКЕ ЦРКВЕНЕ.

— Окружница **НАЦИОНАЛНА ЦРНОГОРСКА** Библиотека издавала је Високопреченог **Митрополита Црногорско-Дубровачко-Задарског** **Свештенства** **Сјажноме Дому** и љубав својој **Домовини**.

Часном обојега реда Свештенству Богоспасајеме Јерархије Црногорске поздрав и Архијерејски Благослов!

Благоговјенно Свештенство Богоспасајеме Јерархије Црногорске, придржавајући се обичаја из прошлости, кога су изазвале познате околности, у којима се налазила наша Отаџбина, носило је народње одјело, а с њим заједно и народње оружје, без сваке готово разлике од осталих Црногораца.

Околности које су повода дале, да се овакви обичај код нашега Свештенства одомаћи, данас су у здравље **Његовога Височанства** нашега премилостивога Господара **Њазана Николе** измијењене. Услед тога, све административне гране у земљи уређене су тако, да свака од њих саодговара ономе сталезу, кога и представља.

Та би и наше пречасно свештенство један пут у погледу своје пошње стало на оно стање, које од њега сами његов Свети чин изнекује, нашли смо за својим наредити, да Јерархијно обојега реда Свештенство, од дана када прими ову наредбу престане носити свако јавно и тајно оружје.

Доба, у коме живимо мирно је, које нека благослови Бог на ползу унутрашњега унапређења, и процвјетанја благостања у земљи. А кад би вољом Божијом вријеме са собом донјело потребу од оружја, **Његово Височанство** наш премилостиви **Господар** неби пропустио, да поново наоружа Свештенство Своје Богохраниме државе, те би оно своје Узвишеноме Владару и том приликом, као и свагда до сада, својијем јунаштвом умјело засвједочити вјерност Светој својој Православној Цркви, **Господару, Његоволе Сјажноме Дому** и љубав својој **Домовини**.

Осим тога наређује се, да монашко духовенство у манастирима и парохијално Свештенство у варошима, и то: у Цетињу, Риједи Црнојевина, Бару, Улцињу, Подгорици, Никшићу и Колашину од 1. Јануара наступајуће

1894 год. посведневно почне носити Свештеничке црне дугачке мантије, као што такве хаљине носи све православно Свештенство у другим државама.

Остали пак Свештеници по селима, такође, дужни су од означенога рока имати такве свештеничке хаљине, и ове нека облаче кад би долазили на Цетиње, на скупштине код манастира, на пазаре и у варошима. Ако којему од сеоцких свештеника материјално стање неби допустило, да за сада такве хаљине набавити може, такви најдаље до Митровадне ов. год. нека о своме материјалноме стању обавјести Духовну Управу, од које ће добити нову засебну наредбу.

Материја (роба) за свештеничке мантије може служити једнака, како свештенству монашкога чина тако и мирскога са том једином разликом, што појасови, и листе од горњих хаљина Јеромонасима имају бити од црне (робе) материје, а мирским од плаветне. Архимандрити, Игумани, протојереји, Синђели, Протојереји и Протојереји носе црвене појасове и црвене такође листе на горњим хаљинама.

Монашко (манастирско) духовенство у манастирима обично а неизоставно у цркви дужно је носити камилавке, а изван манастира народње капе са пријем одозго тепелаком; мирско парохијално свештенство има носити обичне народње капе.

Православно Свештенство готово свуда носило је, и данас носи дугачке косе (власи.) Код нас у задње вријеме опажа се да пожекоји свештеници по свјетскоме начину подстризају своје косе. Такви нови обичај несаглашава се са обичајем наших старих свештеника, нити саодговара пракси Свете Православне Цркве, по којој се управљало старо а и данас се управља ново Свештенство свуда у Православној Цркви.

Зато наређује се да Свештеници обојега реда наше Јерархије у будуће, од дана, кад добију ову наредбу не смију већ потстризивати своје власи (косе;) него нека сједују обичају, који у томе свуда постоји код Православнога Свештенства.

Који би се свештеник огријешо о ијеј дној тачки, коју садржи ова наредба, та би себе подвргао строгој одговорности

Митрополит Црногорски и Брдски

Митрофан Бан.

Примједба: Свештеничке хаљине (мантије) за сада могу се наручити на Цетињу, о начину и цијени чега већ је говорено са њекима овдашњима шавцима.

— **Произведени у Дјаконство и Свештенство.** — Свршени богословац *Видак Ошовић* из Пипера рукоположен је за Дјакона 28. а за свештеника 29. Јунија 1893. године; и одређен је за душестаратеља парохије Доњеморачке.

Свршени богословац *Јаков Вукотић* с Чева рукоположен је 29. за Дјакона, а 30. Августа за свештеника.

Свршени богословац *Ристио Поповић* из Загараца рукоположен је 30. Августа за Дјакона, а 8. Септембра за свештеника и одређен је за парохију Морачку.

Приложници. — *Малшиа Перков Меденица* из Мораче приложио је једну звоно храму светога Великог мученика *Димитрија* у Колашину за државу *Риста*.

Читуља. — Српска православна црква у Војводини претрпила је велик ударац са губитком једнога између својих врлих, способних, радишнијех и богугоднијех служитеља божијега Олтара, у врло симпатичној, благој и милој особи патријаршеског Синђела *Сергија Шакрак-Нинића*, бившега уредника „Српског Сиона.“ — Да боље упознамо наше читаоце о томе Свештенику по срцу Господњем, доносимо овде из поменутог „Сиона“ ово неколико цртица из његова велехвалнога живота:

„*Сергије Шакрак-Нинић* родио „се на чепељском острву, у чисто српском селу Ловри у будимској епархији, 15. фебруара 1860. год. Учио је гимназијалне науке у Карловцима „и Будимпешти и немогав их као „син сиромашног родитеља довршити, „привремено је учитељевао неколико „година и за то вријеме је оспособљен

„за сталног учитеља на сомборској
 „учитељској школи. Осјећајући потребу
 „вишег образовања отишао је у бого-
 „словију и свршио је са врло добрим
 „успјехом. Како му је у Карловцима
 „жена умрла, кад сврши богословију
 „посвети се монашком чину и узе на
 „се расу у манастиру Бездину 1888
 „год. Исте године 30. октобра руко-
 „положио га је за ђакона а 3. но-
 „вембра за пресвитера тадашњи те-
 „мишварски епископ а сада патријарх
 „српски Његова Светост Господин
 „Георгије. Као јеромонах служио је
 „годину дана у Араду као прото-
 „пресвитерски капелан и вјероучитељ
 „вољно и савјесно, а за тим годину
 „дана као епархијски биљежник у
 „Темшвару, гдје је његову вриједност
 „још боље упознао Његова Светост г.
 „Патријарх, те га је, примивши у-
 „праву обудовљене епархије бачке по-
 „ставио 16. јунија 1891. за биљежника
 „у бачкој дијецези, у којој је покојник
 „под надзором Његове Светости, на-
 „чинио реда у управи Врховне Државне
 „до крајности неуређену архиву, кпу
 „нисав свој рад: „Првим извјештајем
 „епархије бачке,“ књигом, која му је
 „опште признање стекла. Као биљеж-
 „ник бачке епархије дјеловао је до
 „1. априла 1893. год. када је због на-
 „рушеног здравља на звању томе
 „оставку дао, у намјери, да се тјелесно
 „опорави и спреми за управу монашке
 „школе, која му је још тада намије-
 „њена била. Од Његове Светости г.
 „патријарха српског одликован је цр-
 „веним појасом 9. јулија 1891. год. 1)
 „а 24. марта 1893. год. уведен је у
 „ред више јерархије као патријаршки
 „синђел. — У мјесецу јулу ове године
 „био је у Црној Гори на ободској
 „прослави и на том путу му је већ
 „поздило. Вратио се са тога, за њега
 „напорног пута, посјетио је своје ро-
 „дитеље у Ловри — гдје је био оче-
 „вдац несреће, која постиже село то

„услед пожара, који је опустошио мал
 „не цијело мјесто. Дошавши у Нови
 „Сад невољан, написао је још пос-
 „љедњи позив на народ, у коме вапије
 „за помоћ пострадалом еслу своје и
 „за тим је отишао у Фрушку Гору,
 „да се опорави, но већ доцкан бјеше,
 „јер га ту болест, која га је годинама
 „мучила и која се услед посљедњих
 „тјелесних и душевних напора раз-
 „вила, свали у постељу и за њеколико
 „дава по томе 4. септембра у јутру
 „испустио је млађани дух свој у ма-
 „настиру Хопову у наручју браће своје
 „по Христу и чину.“ — Како у ис-
 „том листу читам, био му је врло сја-
 „јан спровод и погреб, као што и за-
 „служује такви узор-свешеномонах и
 „неуморни дјелатељ у винограду Гос-
 „подњем. Блажена му се душа у крилу
 „божијем рајским уживањем вјечно ве-
 „дамо!

Заслужни и ревносни Прото-
 прзвир Црмнички **Вуколај Пламе-**
 нички 25 септембра послѣ Божествене
 службе, коју је оног дана одслужио
 у Црној Гори се у вјечност од напрасне
 смрти. Покојник је рођен 1818. год.
 у Бољевићима у црмничкој нахији од
 старинске јуначке и свештеничке куће
 Пламенчево. Рукоположен је за све-
 штеника од блаженопочившега Госпо-
 дара Митрополита Петра II. 1843. год.;
 а произведен за протопрезвитера црм-
 ничкога од блаженопочившега Митро-
 полита Илариона 1867. год. од кога
 је послѣ 1873. године био одликован
 напренијем крестом за ревносну цркве-
 ну службу.

Његово Височанство **Књаз Ни-**
 кола 1885. год. најмилостивије благо-
 вољно је презвитера **Вуколаја** за његове
 заслуге цркви и земљи учињене награ-
 дити Даниловим крестом III. степена
 о врату.

Служећи парохију бољевићку
 покојник је редовно сваки дан по
 уставу црквеноме држао јутрењу и
 вечерњу, коју дужност сеоцки свеште-
 ници посведневно тешко могу обављати
 због удаљености цркава и због дужно-
 стих у пространим парохијама; али

1) А и Његово Височанство наш Књаз и
 Господар одликовао га је Књаа-Даниловим ор-
 деном IV. степена поводом Ободске прославе.

покојни отац **Вуколај** све је то знао надвладати а дужност своју нигда није запустио.

Црква наша у покојнику губи једнога од најревностних свештеника.

Ревностни протопрезвитер **Вуколај Пламенац** међу нама оставио је најљепшу успомену.

Лака му црна земља, а употомству вјечна памјат.

ШКОЛСКЕ БИЉЕШКЕ.

Коменски и Песталоцци.

Коменски је Чех и корјенити Славенин, а Песталоцци је Швајцар и Немац по народности. Оба су били славни и гласовити педагози; и посве је занимиво следеће успоређење о тој двојници мужева великаја, које узимамо из дичне овогодишње Осјечке „Skole“ бр. 10.

Коменски:

1. Био је академички изобразен.
2. Највишим правилом сваког обучавања сматрао је ваљску нарав.
3. Обраћао је своју позорност већином на учевно градиво.
4. Ишао је за изобразењем рачуна.
5. У њем је господовао више мисао.
6. Дубоко, свестравао, јасно и логично је мислио. У њему је рјечито.
7. Био је преводитељ туђих списа; али ипак више репродуктиван и основатељ систематичне педагогије.
8. Оснивао је обучавање понајвише на зријењу, чега ради је и издао свој „Orbis pictus.“
9. Служио се рјеченицом: „Non eholasc, sed vitae discimus,“ т. ј. не учимо за школу, него за живот.
10. Сматрао је савршеност човјечијега изобразења у полученом знању.
11. Стекао је себи заслуге ваљским уређењем школе.
12. Дијели школе на: материнске, пучке, латинске и високе.
13. Држао се синтетичне методе, а попраћивао је њу енциклопедичком и диалогичном.
14. Радио је већином дедуктивно.
15. Хоће да се све појми из разлога.

Песталоцци:

1. Био је више аутодидакт (самоук.)
2. Највишим правилом у педагогији сматрао је човјечју нарав.
3. Обраћао је у главном своју позорност на развитак душевних способности.
4. Сврхом изобразења сматрао је човјечност.
5. Њим је владала више фантазија.
6. Није био проницав, а у говору је био оскудан. У саставку се је знао заплести и нејасан бити. Још је био као писац. То се види из његова списа „Lienhard i Gertruda“, којим се одликовао као пучки романописац.
8. Битно је узимао, да се код ниједног предмета не мимоиђе број, облик и име.
9. Лебдило му је пред очима, да получи с дјецом што већу душевну савршеност.
10. Сматрао је савршеност човјечијега изобразења у полученом умљењу.
11. Одликовао се је унутрашњим уређењем школе.
12. Држао је за најважније учевне предмете у пучкој школи: вјеро-наук, рачунство и језик.
13. Употребљавао је аналитичку методу, а попраћивао ју је концентричним и монолошким.
14. Радио је индуктивно.
15. Вели: „Средостоје свега спознања је промаширајући субјект“.

КЊИЖЕВНОСТ.

— У лондонској најновијој свесци часописа „Life“ (vol. XIV Nr. 711) објелодаћен је пријевод трију Сонета **Ј. Сундечића** над гробом крунисаног инглеског пјесника **Тенисона** великог штоватеља црногорског јунаштва, који су били печатани у априлској свесци наше „Просвјете.“ Те је Сонете слободно превела на енглески Госпођа **Елодија Л. Мијатовићка** под насловом „A montenegrin tribut“ и то, по суду „Стражиловљевоу“ (види број 37. т. г.) лакоћом и топлином, којом се одликује појезија гђе **Мијатовићке**. — Од нас јој лијена хвала; а у Српству јој била вјечита слава! —

— Велевриједни прота **Јован Вучковић** професор богословије и префектор богосл. училишта карловачког, издао је позив на дјело **Светога Јована Златоустога шест књига о свештенству**,“ које је **Вј. В. О. ТРЕКА** оригинала превео, и које је у преводу њој и у овој нашој „Просвјети“ објелодаћено. Књига је већ предана у штампу а *прешила* јој је ударена 1 фор. и 20 новч, без поштарине. — Ми ову драгоцјену књигу најтоплије препоручујемо, особито нашијем Свештеницима, ма којој вјеросповједи они принадлежали; јер ова књига богонадахнутога златоуеног писца не само што је од непрочијене важности за свакога Свештеника; него је она још и тако преведена, да је велеучени преводач потпуно одговорио у свом пријеву слаткоћи и узвишености златоустовога слога, што му на велику част служи.

— „**Glagolitica II.** Grškovičev odlomak glasovitog Apostola. Izdao i ocjenio Prof. **V. Jagić** sa 4 fototipska snimka. (Preštampano iz XXVI. knjige starina jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti.) U Zagrebu tisk Dioničke tiskare 1893.“ — Ми о овој повећој радњи (стр. 129) учењака **Jagića** не межемо никакве наше оцјене донијети; али су слични његови

радови уопће припознани, као производи свестраног филолошког знања; па не може ни овај његов рад другчијим бити. Слава му! —

— „**I Gesuiti e l'educazione della Gioventù nella Dalmazia. Per Peroslav Starigradski ex-alunno del seminario zmajević in Zara e del seminario diocesano in Ragusa.** (Risfampato dal „Diritto Croato“, coll'aggiunta di altri capitoli e note. Zagabria 1893. (A spese dell'autore. — Riservati tutti i diritti) Tipografia per azioni.“ — На великој 8-ни, стр. 62. — Пошто је ова брошура са свим деликатне нарави, а тиче се друге вјере: ми се е тог јединог разлога уздржавамо, да о њој ма какву своју оцјену изречемо; а само је огласујемо за то, што нам је на приказ послана.

— „**Календар „Србобран“ за 1894.**“ — Издаје га *Српска штампарница у Загребу*. Излази у 10.000 пријерака; а цијена му је 35 новчића. Из огласа види се да је замапит и садржином; те га и ми са још једном и садржином; те га и ми са још једном топло препоручујемо нашијем читаоцима.

— „**Tjednik bjelovarsko-krizevački.** List za pouku, gospodarstvo, društveni i javni život.“ Izlazi u Bjelovaru svake subote brzo-tiskom **A. Kolesara** na cielom arku. Ciena mu je 4 for. na godinu, a za 1/2 i 1/4 godine ovoj cijeni surazmierno. Vlastnik mu je i odgovorni urednik spomenuti **A. Kolesar**. — Овај нам је лист стопро сада послан у замјену, коју ми врло радо прихваћамо и упозоружемо наше читаоце и на тај „Tjednik“ наше браће Хрватâ.

— „**Škola**“ која излази у Оејеку, огласује да је њезин уреник премјештен на учитељевање у *Госпић*, па да се овамо шаљу сва писма и замјене на уредника **Маријана Вуковића**, под адресом „Uredništvo „Škole“ u Gospiću;“ а „**Škola**“ да ће се исто у Оејеку штампати.

— **Нов лист из Америке**. — Тај лист окрштен је именом „**SLOBODA**“

SIBERTU“ излази сваке сриједи, а цијена му је на еву годину 2. 60. Заступа правашку странку као „Chicago.“ — Зли ли, Боже, нашијех прилика!... Преносимо ето наше партајичке страсти чак и преко атланичке пучине у слободну Америку, као да „слобода“ може бити без брацкога удружења и слоге! — Своју главу залажемо, ако без слоге икада и у чем успијемо!... Кушајмо; па до Видова! —

РАЗНЕ ВИЉЕШКЕ.

— Свечана аудијенца код Њ. Височанства нашега Њњаза и Господара. — У четвртак 23. прошастог мјесе. септембра, благовидило је Њ. Височанство на најсвечанији начин примити пресвијетлог барског надбискупа **О. Шимуна Милиновића** папина изасланика, ког су до сјајног Њњажевског Двора довезле дворске гала-кочије у пратњи почасног Њњажевог секретара г. **Ј. Сундеч** (џава пред двором презентирала му је сваколика дворска стража; а у великом салону дочекало га је Њ. Височанство Њњаз са својим свијетлим Насљедником, са министром прдсејдником, министрима правосуђа и финансије и пресејдником великога Суда. Овом приликом пресвјетли Изасланик подужом одушевљеном бесједом истакнуо је повјест о *литургији* славенској, коју су увели света славенска браћа **Кирил** и **Методије**, па онда о постанку глагољашке *мисе*, напоменувши да је сам Бог намјенио Њњазу црногорском, који је велеумом и толиким сјајним владачким врлинама окићен, да он, као вјерни и жарки син православне цркве буде заштитником овог блага свијех словенских католика, а особито католичких поданика у Црној гори: док они, који су позвани да то благо, као најсветији аманет заштићавају, они; или га запуштају, или против њему устају. — Зато, рече надбискуп, да је примио налог од св. Оца папе Лава XIII., да у име његово Њњазу изјави најискреније признање и најдубољу за-

хвалност. — Иза тога преда у руке Њ. Ви очанству врло укусно везан један ехсемплар глагољског Мисала, који је попријед приватним путем већ на Цетиње стигао. — Затим обрне се к свијетлом Насљаднику, којем управи неколико жаркијех ријечи, у којима припомене какакав је утисак наш предраги Насљедник на св. Оца произвео поводом посјете њему у Риму учињене, те папа је пригоду имао, да у њему високо оцјени толике прекрасне врлине религиозне и грађанске, које се само постизавају зрелим, доброуређеним и отличним домаћим васпитањем; па с тога да се је нашао побуђеним, да га отликује велекретом Пија IX.; и за тим преда Његовој Свјетлости знак споменутог ордена, диплому и спроводно писмо државнога секретара у Ватикану узоритог кардинала **Рампелла**. Тако Њ. Височанство тако и (свијетлом) наш Престолонаследник (свијетлом) су свеердне своје захвале пресвјетлом Прабискупу ради толике очинске нажње, коју им је св. Отац у свом бриљиком указао; а по том Њ. Височанство Њњаз одвео га је у посебну комору Њњазовица Височанства наше народне мајке Њњагиње **МИЛЕНЕ**, гдје је био веома доброхотно примљен, и гдје је он са своје стране Њњагињи указао најдубоље своје поштовање. — По свршетку овога чина, који ће у културној хисторији у дуготрајној успомени остати, као казва „најсјајнија побједи“ држећи се израза изушћена предпохваљеним Прабискупом: који је опет одпраћен из височанственога Двора, онијем истијем почастима, којима је и допраћен био. —

— Један курнозум. — Међу „Nedjelnim sihluetima“ забрбачких вјдних „Narodnih Novina“, од 23 септ. по новом Бр. 218, неки, под псеудонимом „Nemo“, устаје против смишљене а непромишљене познате нам „Obzorove“ оцјене *Сундечџева* „Milja i Omilja“ и другијех „Obzorovih“ присталица, „koji su pjesničku „vriednost istoga Sundečiča (као што „писац вели) и своје vrijeme nješto

„više cijenili od domaćih „pet za groš!“ —
 „Па онда наставља: „Та nije tomu
 „davno — sada mi je mrzsko mjesece
 „na prste brojiti, premda bi mi jedna
 „ruka dovoljna bila — što sam u cie-
 „njenom „Obzoru“ jedan put nešto
 „čitao o nekom „Dičnom patriarhu“
 „naše knjige, o „ljubkom i Begom na-
 „darenom ljubimcu vilah crnogorskih
 „kršah,“ o „simpaticnoj pojavi pravih
 „božijeg sveštenika za medjusobne
 „ljubavi Hrvatah i Srdah,“ o „pravom
 „poezijom nadahnutih gladkih stihovih
 „čestita starca poletne duše i vrela
 „srca,“ o „dičnoj kosi, osjedeloj u
 „čestitosti i vrlini, u zaslugah i radu;“
 — „a sada na jedan put, sve se to spli-
 „nulo u „kukavna versifikatora,“ kak-
 „vih ćeš u svakom selu na pretek naći,
 „kakovih u nas imade toliko obilje, da
 „jih poput bresaka možeš da nadješ i
 „dobiješ pet za groš!“ — И доиста уз
 честитог писца наведенијех редака,
 дивимо се и ми толико продрљиво-
 сти „Obzora“ и његова пријатеља „Vi-
 enca,“ и неможемо да не припишемо
 приписати, нит у шта друго уврстити.
 — но, као што исти предпхвалени пи-
 сца вели: — „u kategoriju stran-
 čarskom strasti zaslijepljene
 zlobe...“ — Сундечић не ради од
 јучер на књижевном и народно-поли-
 тичком пољу: но, баш овјих дана на-
 вршује се *четрдесет и пет* дугијех
 година, да он непрекидно работа, ка'
 ријетко који други, тврд као клисура
 у својим начелима и хваљен од на-
 шинаца и туђинаца. Није било зар
 никаква хрвацког часописа; којег није
 својијем одушевљенијем пјесмама и
 прилозима даривао; па у те часописе
 спадају „Obzor“ и особито „Vienac,“
 који је, готово вазда, Сундечићевим
 пјесмама прва мјеста уступао... И кад
 би се све сабрати могло што су хр-
 вацки дневници о Сундечићу и њего-
 вијем пјесмама у похвалу писали, и
 по свијету растуривали; могла би се
 читава књига објелоданити. Разумије
 се, да су се међу такове дневнике броји-
 ли и „Obzor“ и „Vienac“ све до проша-
 сте године, — или јасније да кажемо,

све до Сундечићева „Uzdarja Starče-
 viću.“ — Сад настаје питање: или
 су се ова два листа — „Obzor i Vie-
 nac“ — пријед *неистинама* о Сунде-
 чићу каљала, или се стопро сад *не-
 истинама* каљају?... Маните се, бра-
 ћо, таковога смјјешнога и ћоравог
 посла, који заного не умаљује ни за
 длаку Сундечићеву цијену; него само
 вас карактерише, као претјеране у
 злоби странчаре и као трске, које
 се час овако час онако привијају, по
 вјетру, како и од које стране дува.
 — Нами није ни мало стало, што
 нам ви кажете, да имате „пет за
 грош стихотвораца,“ као што је наш
 Сундечић. Ко је Сундечић ми добро
 знамо: а знате и ви; и кад би сте
 баш таковијех „по пет за грош“
 имали, те би сте нам их амо на па-
 зар послали: ми би смо за те ва-
 ше потрошили лијепијех пара!...
 Можемо да вас за то не питамо;
 зато вас питамо, да нам покажете
 како је једног Хрвата, који би за Србе
 твором и збором, свагдје и у свако
 пријеме, онако јуначки и прегалачки
 устајао и о њима писао, као што је
 био Сундечић, славе Хрватима плео
 и за Хрвате устајао и устаје?... Пи-
 тамо вас, да ни покажете, који је
 Хрват писао и штампано више ћири-
 лицом но латиницом, као што је то
 чинио и чини наш Сундечић, употре-
 бљујући скоро више латиницу, него ли
 ћирилицу?... Покажите нам једнога
 Хрвата да тако сдушно православну
 вјеруштује, као што наш Сундечић
 католичкуштује?... И најзад уприте
 нам претом на циглог Хрвата, који
 би био такијем спорборником за брацку
 слогу, за брацку љубав и за брацку
 солидарност између свијех словенски-
 јех племена, а особито између Срба
 и Хрвата, као што је тај наш Сунде-
 чић, који пун самопрегорења на сио-
 јој се стази непомичан држи и не
 осврће се на никакав страначки на-
 падај ни пријекор, ма долазили му они
 буд' с које стране и ма буд' од кога?
 — То нам ви покажите, и ми ћемо
 вам се до црне земље поклонити; а

NACIONALNA
 VEŠTICA
 CRNE GORE

ĐURĐE
 CRNOJEVIĆ

иначе, молимо вас, немојте толико звецати!... Срамота је ваша; јер тако не поступају људи озбиљни, који се културом поносе: но, прости Боже, људи гњили и облоглави, којима се може довикнути с нашијем опште припознанијем и велештованијем пјесником у пјесми слијепцима:

„Како виде, — суде 'нако!...“

ОТПИСИ И ПОРУКЕ.

— Часном Г. Том. Брат. у Фојни. —

Овог смо вас пута задовољили и штампали смо ваше исправке у чланку „Црква и позориште“; али сте ви томе највише криви, или да се боље објасним, крив је ваш рукопис, који се на више мјеста не да никако одгонети, ви нами ни слагарима. Дајте, да вам њеко други за штампу пречицује, ако баш ви неможете чистијим рукописом писати. — Иначе будите нам добре воље и сјећајте се нас и надаље! —

ПОПРАВКЕ.

У чланку: „Црква и позориште“ у IX. свесци овога листа, поткрале су се ове погрјешке: —

Страна:	стубац:	ред:	стоји:	мјесто:
303.	2.	9. озго	и.	ни.
304.	1.	9. оздо	и.	Фељет.
"	2.	7. озго	језуитске,	језуитске.
"	"	9. оздо	сурово.	суровог.
"	"	1. "	и,	и у.
305.	1.	10. озго	ама,	она.
"	"	17. "	почетку,	половини.
"	2.	17. "	идеалист,	идеалност.
306.	1.	8. оздо	или,	—
"	2.	3. озго	Гантна,	Гангина.
"	"	2. оздо	Арапи и Јевреји,	Јевреји и Арапи.
308	1.	7. озго	антифани,	антифони.
"	1.	14. "	мало,	мала.
309	"	2. "	самосталност,	самосталности.

У 12-ој. примједби на 307. стр. стоји: Vorbensungen мјесто: Vorlesungen; и: Lämth.... мјесто Semmtl; што молим да читаоци исправити изволе, као и још неке омање погрешке у X. св. у истом чланку, које се лако дају примјетити.

Т. Брат.

П А З Н А Њ Е.

 Државна Штампарија набавила је потпун нови књиговезачки алат са финим платном разних боја, те је у истој Штампарији смјестила књиговезницу, гдје ће се сви државни послови брзо израђивати.

Поред државнога рада могу се с умјереним цијенама везати (коричити) књиге и по ~~књиговезници~~ ~~на корицама~~ ~~по~~ ~~злаћивати.~~
BIBLIOTEKA
CRNE GORE ĐURĐE

Овдјешња Господари свештеници, који имају црквених и својих књига, г.г. професори, г.г. учитељи, ђаци и други, могу се обратити потписатој Управи.

Тако исто могу се израђивати трговачки протоколи, рачуни, куверте и т.д. у свим формама.

Цетиње, 1 октобра 1893.

S.

У п р а в а
Државне Штампарије.